

30к-1
1844

05
222678

«РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНЦЫ» — ПЯЦЬДЗЕСЯТ ГОД

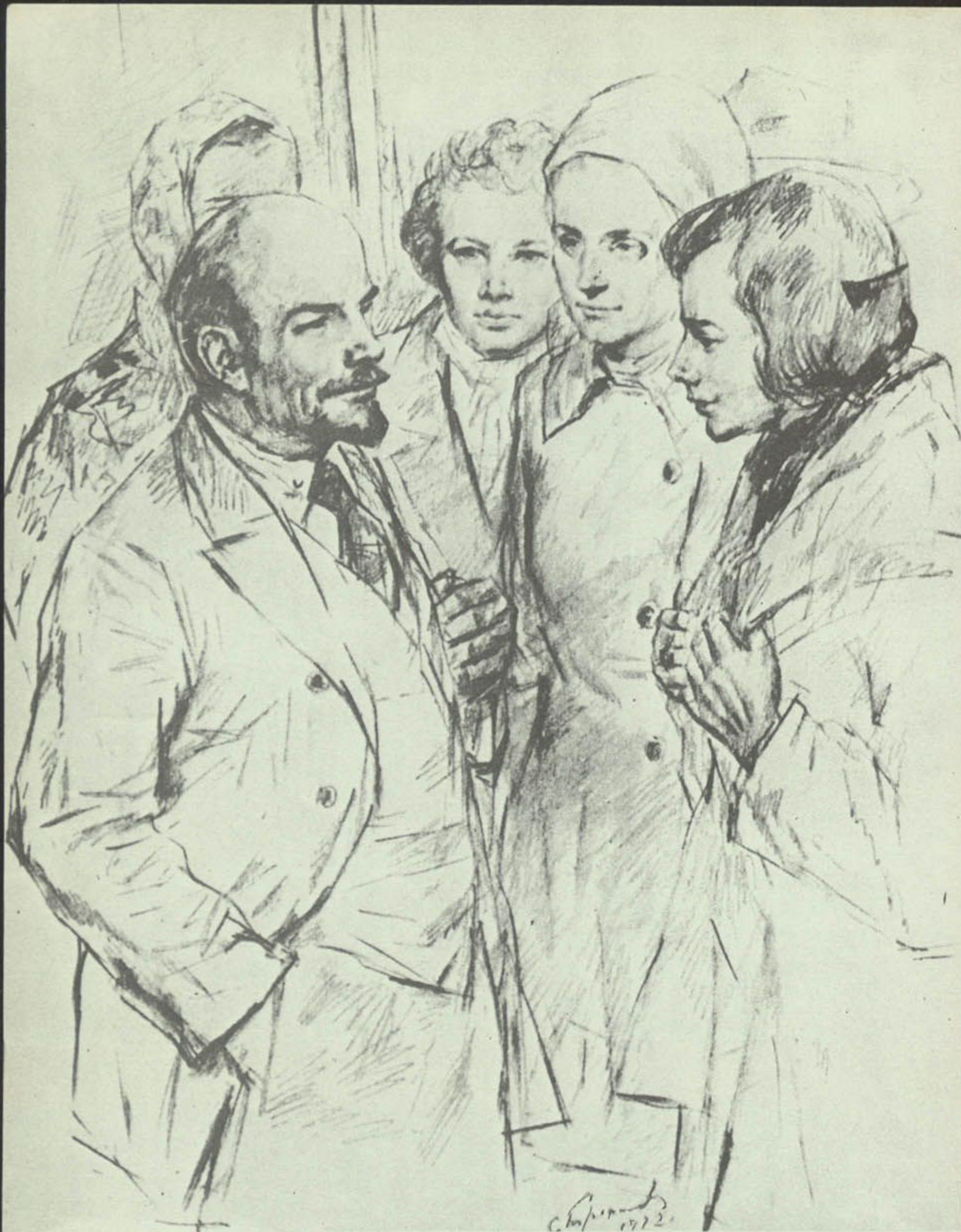

работніца і сялянка

11

1974

+прилож.

Мы павінны далучыць мільёны працоўных жанчын у горадзе і вёсцы да ўдзелу ў нашай барацьбе, і асабліва да справы камуністычнай перабудовы грамадства.

У. І. ЛЕНІН

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 11 ЛІСТАПАД
1974

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Янка КУПАЛА

Дзве сястры

На тутэйшай зямлі
Дзве сястрыцы жылі,
Як забытыя ў лесе каліны;
Жыватворных крыніц
Не было для сястрыц,—
Яны вялі і сохлі націнай.

Як надыхдзе вясна,
У чыстым полі адна
Аж да восені сілы губляла,
А сцюдзёнай зімой
У хаціне курной
Кужаль прала, снавала
і ткала.

А другой з году ў год
Выядаў, як той крот,
Дым фабрычны дзявочыя
вочы;

А дзявочу красу,
Нібы тую расу,
Піў цагляны падвал
цёмнай ночай.

Сярод гора і мук
З працы гнулася ў крук
Так адна, як ад ветру
каліна,

Ды паяла з нуды,
З непацешнай бяды:

Ах, ты, доля-няволя
жанчыны!

А другая ў людзей
Гадала дзяцей,
Не зазнаўшы прасветлай
часіны,

Ды таксама скрозь сон
Чуцен быў яе стогн:
Ах, ты, доля-няволя
жанчыны!

Ой, настаў ужо час
Пашукаць іншых крас,
Як дагэтуль вы мелі,
сястрыцы!

Голас ваш малады,
Адчураўшысь нуды,
Забурліць хай бунтарскай
крыніцай!

Годзе кіснуць, мадзець.
Песні смутныя пець,—
Ладзіць новую час
гаспадарку!

Казкі новыя ў свет,
Дум палаючых цвет
Кінь, сялянка, з сястрой
пралетаркай!
6 кастрычніка 1924 г.

Алесь ЗВОНАК

Беларускія жанчыны

Не гартаў я фаліантаў пажаўцелыя старонкі,
Не шукаў пра вас паданняў,
пыл стагоддзяў не страсаў.

Чуў я змалку плач ваш горкі,
чуў я смех ваш срэбразвонкі,
Беларускія жанчыны — неўміручая краса!

Станам — зграбныя бярозкі,
што павыбеглі край руні,
Замест воч — асколкі неба

яснай чэрвеньскай пары;

Валасы — ручайкі лёну,

галасы — напеў шматструнны,

А усмешкі — водбліск ясны санцавейнае зары...

Вы зазналі дым і попел,

спушташэнне лютых войнаў,

Хлеб з бядою-лебядою, лёс салдаткі-удава;

Вы трывожна сустракалі

век дваццаты неспакойны;

Не схілялі ў час нашэсцяў непакорнай галавы.

Вам знаёмы кроў і порах,

партызанскія сцяжыны,

Помсты жар у сэрцах добрых,

дзе б каханню гнёзды віць;

Вы на смерць ішлі без страху,

беларускія жанчыны,

У імя Радзімы светлай, міру, шчасця і любві!

Вы умелі быць гражою. Чырванець умелі ружай.

Рассыпаць дабра алмазы.

Карчаваць карэнне зла.

Гэта ваша бессмяротнасць

увасоблена ў Харужай,

З вашай мужнасцю Мазанік меч дамоклаў узяла!

Вы — пачатак прыгажосці,

вы — жыцця першапрычына,

Бачу будучыню вашу я ў служэнні хараству.

Я цалую вашы рукі, беларускія жанчыны!

Я схіляю перад вамі ў знак пашаны галаву!

Зок-1
1844

Дзень нараджэння

Сёння ў «Работніцы і сялянкі» свята — яе дзень нараджэння, яе пяцідзесяцігоддзе. Свята ўсіх работніц, сялянак, інтэлігентак Беларусі, у чый дом кожны месяц прыходзіць часопіс, чыю працу ўслаўляе ён на сваіх старонках, каму прысвячае і вершы, і песні.

Сёння, калі мы трымаем у руках свежы нумар часопіса з лічбай «50», з асаблівым хваляваннем думаем пра той даўні лістападаўскі дзень 1924 года, калі ў цесных фабрычных цэхі і курныя сялянскія хаты прыйшоў тоненькі шчытачак са

сціплай шэрай вокладкай — першы нумар «Беларускай работніцы і сялянкі». З вокладкі, стоячы пад чырвоным сцягам, радасна глядзелі ў далечынь дзве жанчыны-працаўніцы, дзве сястры — работніца і сялянка.

Давайце прыгадаем, які гэта быў час. Толькі-толькі адзначыла сваё сямігоддзе Савецкая ўлада. Яшчэ панавала разруха. Яшчэ арудавалі ў вёсках кулакі. Яшчэ больш 80 працэнтаў беларускіх жанчын былі непісьменныя. Але ўжо ўваходзіла ў сілу новае жыццё. Ужо нарадзіліся словы «жансавет», «дэле-

БССР
Літ. і каліграф.
Мін. культуры
Мін. асветы

гатка», «лікбез», ужо далучалася да магутнай стваральнай плыні жаночай грамадскасць, бо Уладзімір Ільіч Ленін, Камуністычная партыя вучылі, што без мільёнаў і мільёнаў работніц і сялянскіх справу Савецкай улады нельга давесці да канца.

Вось у такі час ЦК Кампартыі Беларусі прыняў рашэнне выдаваць часопіс — орган аддзела па працы сярод жанчын ЦК КПБ.

Паехалі на фабрыкі і ў вёскі работнікі жанаддзела ЦК, каб прывезці ў рэдакцыю самыя апошнія навіны. Прыслала артыкул «Ленінская партыя і Кастрычніцкая рэвалюцыя» Н. К. Крупская. Накіраваў беларускім жанчынам сваё віншаванне аддзел работніц ЦК Расійскай Камуністычнай партыі. Схіліўся над аркушам паперы Янка Купала, складаў верш для першага нумара часопіса: «Казкі новыя ў свет, дум палаючых цвет кінь, сялянка, з сястрой пралетаркай!»

«Мэта часопіса, — пісалася ў артыкуле «Ад рэдакцыі», — пранікнуць ва ўсе куткі нашай сялянскай, яшчэ малапісьменнай Беларусі, абуджаць свядомасць працоўных жаночых мас, клікаць іх на актыўную працу, арганізуюць іх вакол нашых жанаддзелаў, дэлегацкіх сходаў, растлумачаць сялянцы-бяднячцы сутнасць камуністычнага руху, клікаць яе ў партыю, знаёміць з жыццём і бытам работніцы і ўмацоўваць між імі братні саюз».

Вернасць гэтай мэце часопіс пранёс праз гады. Ён клікаў да новага жыцця работніц і сялян. Ён дапамагаў ім вучыцца і выходзіць дзяцей. Ён крочыў з імі па будоўлях першых пяцігодак, завітваў у першыя камуны і калгасы, заўважаў і прапагандаваў рысы новага быту, новыя звычкі і абрады. Да яго работы далучаліся тысячы перадавых жанчын рэспублікі — жансавецыц, членаў дэлегацкіх сходаў, дэпутатак, селькора.

Старонкі часопіса тых гадоў (з 1931 па 1941 год ён называўся «Работніца і калгасніца Беларусі») — нібы старонкі біяграфіі савецкай жанчыны, якая ўсім сэрцам прыняла палітыку Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, усёй істотай пацягнулася да новага жыцця, усе свае сілы аддавала будаўніцтву сацыялізму.

Сціпла апранутыя, у чырвоных касынках глядзяць сёння на нас з часопісных аркушаў жанчыны, чыю справу з гонарам працягвае новае пакаленне. Работніца запалкавай фабрыкі з Нова-Барысава, дэлегатка — камуністка Надзея Ляўданская, якая пазней працавала загадчыцай аддзела аховы працы Наркампрацы БССР. Сялянка са Слуцкай акругі Вольга Капа-

цэвіч, член ЦВК БССР, легендарная жанчына, якой быў прысвечаны фільм «Арліная крыніца». Зоня Рачок, адна з першых трактарыстак Беларусі, паслядоўніца Пашы Ангелінай. Незабыўная Вера Харужая. Адважная Аляксандра Федасюк. Анастасія Бурава, якая адной з першых у рэспубліцы была ўзнагароджана ордэнам Леніна.

Такімі ж сціпымі, працавітымі былі і самі работнікі рэдакцыі. Загадчыца жанаддзела ЦК КПБ, першы рэдактар Марыя Муратава, рэдактары ў пазнейшыя гады Галіна Рагазініцава, Марыя Волгіна, адказны сакратар Варвара Хмялеўская, селькорка, каму партыя даручыла важны ўчастак работы ў часопісе і з чым яна паспяхова справілася. Многія іх калегі, якія прыйшлі ў часопіс ад станка і плуга і асвоілі журналісцкую справу. Пастаяннымі аўтарамі часопіса былі Янка Купала, Якуб Колас, Кузьма Чорны, Змітрок Бядуля, Паўлюк Трус і многія іншыя пісьменнікі і паэты.

Як і ў мірнай працы, на фронтах Вялікай Айчыннай вайны беларускія жанчыны паказалі высокія прыклады гераізму, адданасці сацыялістычнай Радзіме. Імёны Арыядны Казей, Марыі Осіпавай, Зіны Тусналобавай, Фрузы Зяньковай, Галіны Дакучовіч і соцень іх баявых сябровак золатам заззялі на старонках пасляваеннай «Работніцы і сялянкі». І сёння тэма гераізму, патрыятызму савецкіх жанчын, выхавання маладога пакалення на прыкладах жыцця ветэранаў партыі, рэвалюцыі, вайны — вядучая ў часопісе. Як нязменнай застаецца і тэма працы — нахнёнай, стваральнай працы, якая раскрывае ў нашых жанчынах іх самыя найлепшыя рысы — ідэйнасць, настойлівасць, таварыскасць, пяшчотнасць. І тэма мацярынства, якое наша дзяржава прызнала сацыяльнай функцыяй жанчын і ахоўвае яго, вялізнымі клопатамі акружае маці і дзіця.

«Работніцы і сялянцы» — пяцьдзесят. Пасталела яна, вырасла не толькі якасна, але і колькасна — з трох тысяч экзэмпляраў у першы год выдання да 10—12 тысяч даваенных, 180 тысяч да свайго саракагоддзя, а сёння выдаецца амаль паўмільённым тыражом. Больш за сто тысяч экзэмпляраў ідзе за межы рэспублікі.

Але хіба не маладая яна, наша «Работніца і сялянка»? Пагартайце старонкі — і вы ўбачыце радасныя жаночыя твары з маладымі ўсмешкамі. Паглядыце наўкола, на нашых цудоўных жанчын, і вы зразумеце, чаму не старэе часопіс.

ВЕРА

Гэта быў не той колішні вясковы попik, якога лёгка перамагалі ў шумных і вясёлых дыспутах камсамольцы дваццатых гадоў. Гэты прапаведнік спасцігаў майстэрства рыторыкі ў дзвюх духоўных акадэміях і мог без запінкі шпарыць на памяць цэлыя старонкі з «айцоў царквы» і з Гегеля. Ураджэнец тутэйшых мясцін, прыехаў сюды ратаваць ад боскага гневу сваіх няшчасных землякоў, якія зусім забылі дарогу ў царкву. Не малады і не стары, даволі прыгожы з твару. Яго вочы гарэлі цымяным фанатычным агнём, і трымаўся ён ганарыста і незалежна.

— Прышоў пазнаёміцца з гаспадыняй раёна. Бо працаваць нам разам.

Яна тады была старшынёй райвыканкома.

— Разам працаваць? Вы што, самі верыце ў гэта?

Яна ўстала з-за стала — высокая, з блакітнымі вачыма, густой шапкай кучаравых каштанавых валасоў, у светлым летнім касцюме. Ён таксама падняўся з крэсла — рослы чорнабароды мужчына ў доўгай чорнай расе. Быццам само жыццё знарок выбірала для іх фарбы: святло і цемра.

Чалавек з крыжам на грудзях пачынаў сваё першае ў гэтых мясцінах казанне.

Нядоўга цягнуўся той філасофскі паядынак («Ён мне — цытату, я яму — цытату»). Ён, натрэніраваны ў сафістычных хітрыках, ведаў прынцыпы матэрыялістычнай дыялектыкі, яна свабодна валодала асновамі багаслоўя, арыентавалася ў гісторыі рэлігіі і лёгка лавіла яго на супярэчнасцях. Але размова на тэму: што дакляраеце людзям вы і што даем людзям мы? — гэты паядынак ішоў бурна і доўга. Без цытат. Без абстрактнай філасофіі. Толькі жыццё. Якое яно ёсць зараз. Якое будзе заўтра. Што дае людзям ваша вера і што дае — наша...

Новаяўлены пастыр пасля гэтага сказаў:

— Тут мне рабіць няма чаго. Тут свая вера.

І падаўся некуды далей.

Свая вера...

Сціплы працаўнік паветра маленькі «АН-2» зрабіў круг над Паставамі. Вяла самалёт знаёмая мне і, пэўна, нашым чытачам таксама, лётчыца Таіса Перасекіна. Прыемнае супадзенне — лячу да жанчыны, першага сакратара райкома партыі, за штурвалам лётчыца — жанчына. Паціхеньку набіраюся гонару за ўвесь наш жаночы чалавечы род... Глянула ў круглае аkenца — і дух заняло. На зялёным дыване пад яркім сонцам, быццам пер'е дзівоснай белай птушкі, ззяюць дахі маленькіх, акуратных, нібы цацачных кубікі, дамоў. Вось тут жывуць людзі, з якімі хутка буду знаёміцца. І жанчына — партыйны кіраўнік раёна. У лёсе гудзей, што жывуць там, сярод гэтых палёў і садоў, ва ўсім лютым краі, што называецца Пастаўшчына, яна адыгрывае не малую ролю. Якая яна? Чым жыве? У што верыць?

...Каму з нас не даводзілася чытаць або чуць: «Уборка ўраджаю на сяле — як генеральная бітва на фронце». А кабінет першага сакратара райкома партыі — штаб галоўнакамандуючага. Хоць і згубілі гэтыя словы сваю свежасць ад занадта частага ўжывання, але, калі я сустрэлася з Валянцінай Аляксееўнай Клачковай, такое параўнанне здалася адзіна дакладным і дасканалым.

Так, бітва. Так, штаб. І яна тут — галоўнакамандуючы. І кожны дзень раным-рана збіраюцца ў «штабе» члены бюро райкома. Старшыня выканкома, другі сакратар райкома партыі, трэці сакратар, начальнік сельгасупраўлення... Коротка і аператыўна ідзе нарада-інфармацыя: што, як, дзе? Дзе закончылі ўборку, дзе палягло збожжа, каму патрэбна дапамога?

...Пачатак размовы пра жанчыну — сакратара райкома партыі чытачам, пэўна, хацелася б бачыць інакшым. На такой адказнай пасадзе — і жанчына. Які яна чалавек, як спраўляецца са сваёй вялікай гаспадаркай? Пастараюся, як змагу, адказаць на гэтыя пытанні. А пакуль што мы з Валянцінай Аляксееўнай спышаемся ў калгас...

Валянціна Аляксееўна Клячкова.

Фота У. Вяхоткі.

Як закружыла, завіхурыла гэтая атмасфера генеральнай бітвы за лёс ураджаю! І сёння няма для яе справы больш важнай, чым ратаваць палеглы авёс, не дапусціць, каб абсыпалася пшаніца — гэта ж якія страты! Перакінуць камбайны з аднаго калгаса, дзе закончылася ўборка, у другі, адстаючы, пабываць у бальніцы, праведаць механізатара: трапіў у аварыю... А зараз мы спяшаемся ў калгас, дзе ў самы гарачы час захварэў старшыня. Як там ідуць справы без яго, як камбайны?

— Глядзіце, якая тут няроўная мясцовасць, цяжка тут працаваць машынам. Так і сачы, каб не здарылася няшчасця.

Але ўсё ідзе як мае быць. Паважна плывуць па палетках камбайны-волаты, не паддаецца хваробе старшыня і не ўпусціць ён такой хвіліны, каб не пахваліцца сакратару райкома гарою збожжа, засыпанага ў калгасны свіран... Адышоўшыся крыху ў бок, я ціхенька назіраю, як старшыня і сакратар райкома любуюцца новым хлебам. Цьмяна пабліскае старым золатам «гара». Яны бяруць адны прыгаршчы збожжа, другія, перасыпаюць праз пальцы і зноў бяруць.

— Добрая пшаніца, Валерыя Яфрэмавіч!

— Добрая, Валянціна Аляксееўна!

Просты, вечны, як зямля, жэст — перасыпаць пшаніцу скрозь пальцы... І словы простыя і вечныя, як зямля. Толькі радасць новая — новы хлеб! І як яны глядзяць на яго, як глядзяць! Сама сабе я ўжо сказала, цяпер хачу сказаць вам: колькі б разоў ні чыталі, ні чулі мы пра нялёгкую працу землеўрабы, якой бы звычайнай і будзённай здавалася нам яна — араць зямлю, сеяць, збіраць збожжа, — але няма справы больш святой і пачэснай, чым гэтая: даваць людзям хлеб. І няма іншых хвілін, калі твары людзей робяцца такімі прыгожымі і светлымі, як у такі востры момант, калі глядзяць яны на свой новы хлеб.

— А цяпер марш дадому, старшыня! Лячыцца, лячыцца! — жартаўліва камандуе Валянціна Аляксееўна. І старшыня Валерыя Яфрэмавіч Прыходзька падпарадкоўваецца.

— Упарты ён у нас. Не для друку, зразумела, каб не пакрыўдзіўся, але вось што выйшла з сенажом. Сам расказваў? Тады іншая справа.

Гісторыя з сенажом здарылася такая. Не прыняў ён, старшыня аднаго з лепшых калгасаў раёна, гэтую навіну, не паверыў, што будзе карысць ад такога корму. Колькі ні пераконвалі яго — упёрся ды і годзе: не буду! Згноім толькі траву. Прыехаў прадстаўнік з абкома партыі, гэтакі ж гарачы і ўпарты таварыш. Адзін сваё, другі — сваё. Сабраліся тады «хмары» над галавою старшыні і грывуў гром. Хіба можна трымаць на пасадзе старшыні чалавека, які не прызнае новых, навукова абгрунтаваных ідэй у сельскай гаспадарцы?

— А я лепш ведала, які гэта чалавек. І верыла яму.

У яго вуснах гэтая гісторыя прагучэла крыху інакш.

— ...І праўда, упіраўся я моцна. Прыехала Валянціна Аляксееўна. Селі мы побач за стол, пагарталі даведнікі, узалі алоўкі ў рукі, спакойна падлічылі ўсё, узважылі. Пераканалі яна мяне тады. Паверыў я ёй.

— І цяпер...

— Цяпер скажу: выдатны гэта корм, сянаж...

«Паверыў ёй»... Я буду размаўляць потым яшчэ з многімі людзьмі. Са старшынямі калгасаў, аграномамі, камбайнерамі, даяркамі. Буду збіраць па крупіцах усё, што будзе здавацца значным, цікавым у жыцці гэтага раёна, у характары яго партыйнага кіраўніка. Калі адзін раён, не самы горшы і не самы лепшы па сваіх прыродных умовах (ёсць тут горы, каменне, балоты), настойліва, з году ў год, ідзе ўгару, то законна пастае пытанне — у чым жа тут сакрэт?

Першае і самае галоўнае, што зусім не з'яўляецца сакрэтам для кожнага: агульная лінія нашай партыі, нашага ўрада да ўсіх вясковых спраў, для сельскай гаспадаркі ў цэлым. Кваліфікаваныя спецыялісты, тэхніка, угнаенне, разумны разлік. І ўсё ж, калі асобныя раёны, як сказана тут ужо, самыя звычайныя, выходзяць далёка наперад, хочацца знайсці сакрэт і ў характары асобных людзей. Што асаблівага ў характары першага сакратара Пастаўскага райкома партыі?

Людзі на гэтае пытанне адказалі так:

— Клячкова ўмее спакойна, цвяроза падлічыць, што можа даць зямля. І забяспечыць умовы ў маштабе ўсяго раёна, каб атрымаць ад зямлі ўсё, што трэба. Але галоўнае — умее яна жыць і працаваць з людзьмі.

Можа і ў словах «паверыў я ёй» таксама часцінка сакрэту?

Багацеюць людзі, калгасы, саўгасы, раён выходзіць на такі шырокі прасцяг, які яшчэ зусім нядаўна не сніўся. Ад 8—12 цэнтнераў збожжа з гектара — да 34 у сярэднім па раёну. А асобныя калгасы далі па 40. Гэта ім пастаўлены пастаменты на цэнтральнай плошчы горада — залатыя снапы з урачыстымі надпісамі. І 45 цэнтнераў з гектара ёсць у лепшых. Ва ўсім гэтым і разлік, і энергія, і цудоўная якасць першага сакратара райкома партыі — уменне павесці за сабой людзей. Усё гэта так, усё гэта ёсць. Але ёсць і іншае ў жыцці і ў працы сакратара райкома. Ёсць барацьба не толькі за хлеб сённяшні...

На пасяджэнні райвыканкома ідзе размова аб рабоце меліяратараў. Не задавальняюць раён мясцовыя «хірургі» зямлі. Не выконваюць яны планавыя заданні, парушаюць дагаворы з калгасамі. У чым справа? Чаму прастойваюць механізмы? Чаму парушаецца працоўная дысцыпліна? Сыплюцца заслужаныя «шышкі» на галовы раённых меліяратараў. Папракаюць іх і «знізу» і «зверху», — нават прадстаўнікі ўласнага трэста, якія таксама прысутнічаюць тут. Выказаліся ўсе. Цяпер слухаюць першага сакратара райкома.

— Скажыце, — звяртаецца яна да інжынера і дырэктара СМУ, — якія ў вас самыя галоўныя праблемы? Чым самі вы тлумачыце свае недахопы? Не ведаеце?!

І тут адкрылася, менавіта для мяне, самая залатая якасць чалавека-кіраўніка. Адкрылася тое, што можна без боязі назваць талентам. Здаецца, аднолькава абмяркоўвалі, аднолькава слухалі ўсе — разумныя, кампетэнтныя ў сваіх справах людзі. Сядзелі, слухалі, гаварылі... І толькі адзін чалавек адразу ж, ад першага слова, акрэсліў усю гэту доўгую размову, беспамылкова паставіў дыягназ. Раённыя меліяратары-кіраўнікі блыта-

юцца самі ў палоне дробязных пытанняў, не бацаць галоўных праблем, не ўмеюць канцэнтраваць на іх увагі.

— А яны — вось такія. І такія... — гаворыць Клячкова, — і вам бы сёння, таварышы з трэста, не толькі кідаць маланкі на галовы вінаватых. Прыехалі да нас — паездзіце па раёну, паглядзіце на зямлю. А потым разам з нашымі — за рабочы стол! Разбярэцеся. Памажыце.

Пасвятлеў твар кіраўніка СМУ. Крыху прыўзняў нізка апущаную галаву малады інжынер. Выйдуць адсюль гэтыя людзі праз некалькі хвілін — і будуць працаваць лепш. Значна лепш! У гэта паверылі яны самі, у гэта паверылі ўсе прысутныя... Тут я не проста люблюся Валянцінай Аляксееўнай Клячковай. Я захапляюся ёю.

Ёсць барацьба і не толькі за хлеб...

Сёння бюро райкома. Нечарговае. Трывожнае. Сёння настрой у Валянціны Аляксееўны, мякка кажучы, не вельмі вясёлы. Справа разбіраецца, як сказала яна, «брудная». Паслалі ў калгас на час уборкі маладога спецыяліста з раёна. А той са згоды старшыні кінуў ва ўласны мех парасят з калгаснай фермы. І жанчына-заатэхнік з той гаспадаркі на крадзеных парасят заплушчыла вочы.

Вось яны сядзяць перад членамі бюро райкома: старшыня, заатэхнік і заезджы раённы прадстаўнік. Здаецца, крэслы павінны гарэць пад імі, так гнеўна асуджаюць іх тут. Пачынае гаварыць Клячкова... Спачатку ціха, быццам разважае: адкуль жа такое ў наш час? Потым гнеў і крыўда бяруць верх. Гнеў чалавека, які доўга можа верыць людзям і дараваць ім памылкі. І крыўда чалавека, давер якога ашукалі.

— Як з вамі быць цяпер у адной партыі?

Зачыніліся дзверы, пайшлі, нізка апусціўшы плечы, раскрасальнікі народнага добра, а ў кабінёце сакратара райкома яшчэ доўга, здаецца, цэлую вечнасць панавала цішыня.

— Ну, давайце абмяркуем цяпер нашы справы. Дзе вы павінны былі сёння, Фёдар Іванавіч? А вы, Барыс Іпалітавіч? Як у «Прагрэсе»? Як у «Перамозе»? Камбайны туды пайшлі?

Зноў ідзе «аператыўка» па ўборцы ўраджаю. Вячэрняя.

...Ёсць людзі, жыццё якіх нагадвае камень-маналіт: колькі б ні шукаў у ім іншай пароды — не знойдзеш. Такім здалося мне і жыццё Валянціны Аляксееўны Клячковай. Родам яна з Ушач, што на Полаччыне, з сялянскай хаты. З таго пакалення людзей, на чыё юнацтва выпала вайна. Трое з іх сям'і пайшлі ў партызаны, бацьку люта закатавалі фашысты. Валянціна — партызанская кулямётчыца, перажыла ўшацкі прарыў, адну з самых трагічных старонак партызанскай эпапеі. Адзінаццаць сутак пад агнём гітлераўцаў ляжала яна, не варухнуўшыся, у балоце... Закончылася вайна, і партызанка Клячкова пайшла вучыцца. Потым на савецкай і партыйнай рабоце ўсе гэтыя 30 гадоў, дзень за днём — служэнне партыі, людзям.

Толькі не шукайце аскетызму ў характары гэтай прывабнай жанчыны. Яна ўмее модна апранацца, і хоць няма калі асабліва часта хадзіць ёй у цырульню, але любіць паказацца на людзях з прыгожай прычоскай. Няма на яе твары ні ценю той нервовасці, якою іншы раз вылучаюцца жанчыны з вялікім колам дзелавых абавязкаў. Няма на яе твары выразу: «У мяне важныя справы, мне зараз не да вас». Ёй заўсёды ёсць час для любога чалавека, які ўваходзіць у яе кабінет, і чалавек адчувае гэта адразу. Такую якасць сакратара райкома партыі вельмі высока ставяць людзі. «З якім бы настроем да яе ні прыйшоў — выйдзеш ад яе заўсёды спакойным», — гавораць адны. «Чалавечны яна чалавек, — сцвярджаюць другія, — не пакіне цябе ў бядзе. Вось мяне ледзь не з таго свету выцягнула, калі захварэў». «Слова сваё трымаць умее моцна, — гавораць трэція, — у нас ведаюць усе: калі Клячкова што-небудзь паабяцала — закон!..»

Вось такая яна, Валянціна Аляксееўна Клячкова, першы сакратар Пастаўскага райкома партыі. Такі кіраўнік. Такі чалавек. І такая жанчына. Ёсць у яе муж, найдабрэйшай душы чалавек, Павел Пятровіч, ветэран працы і сябар яе партызанскіх гадоў. Ёсць сын Валерый, што «...сам сябе гадаваў, я вечна занятая была, але нічога, не падаеў маці, чалавекам вырас». Ёсць вялікі аўтарытэт у раёне і прызнанне ўрада: высокія ўзнагароды (будуць і новыя, спадзяемся). І прызнанне народа: дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Чаго пажадаць вам яшчэ, таварыш сакратар? Добрага здароўя!

Няхай і надалей сакратар суседняга райкома хапаецца за галаву:

— Бяда мне з гэтымі жанчынамі! З аднаго боку Докшыцы, там Ульяна Крышталевіч вядзе свой раён угару. З другога — Паставы. Там — Клячкова такія лічбы задае! Паспрабуй, уганіся за імі.

І яшчэ адно вам пажаданне, Валянціна Аляксееўна: каб вера ваша ў людзей, у зямлю, у справу сваю на зямлі дасталася ў спадчыну дзецям і ўнукам нашым. Высокая вера камуніста!

Алена УЛАДЗІМІРАВА

ПІШАМ КАЛЕКТЫЎНЫ ПАРТРЭТ...

Гэты святочны юбілейны нумар часопіса мы прысвячаем нашай сучаснасці. Яе духоўнаму абліччу, яе характару, што ўвабраў лепшыя рысы гераінь «Работніцы і сялянкі» за ўсе пяць дзесяцігоддзяў. У кожнай — свая прафесія, свая жыццёвая дарога, свой партрэт... А штрыхі да калектыўнага партрэта жанчыны 70-х гадоў ахвотна згадзіліся напісаць мужчыны.

— Якая рыса характару сучаснасці асабліва захапляе вас? — спыталіся мы ў рабочага, мастака, міністра, кампазітара...

Адказы на гэтае пытанне і ёсць — «Штрыхі да партрэта».

Штрыхі да партрэта

Я. СЕМЯНЮК, дырэктар Гомельскай фабрыкі імя 8-га Сакавіка

— Пра жанчын гавораць — слабы пол. Хутэй за ўсё на інерцыі. Я 19 гадоў прапрацаваў на фабрыцы, дзе з 4500 чалавек — 3700 жанчын, і магу смела абвергнуць такое вызначэнне. Хіба пад сілу мужчыну карпатлівая, дакладная работа, дзе падлік вядзецца на секунды і долі секунды? Аперацыі, якія патрабуюць максімальнага напружання, жанчыны выконваюць у высокім рытме, прыгожа, спакойна, я сказаў бы, нават артыстычна. Быстраходныя вярцёлкі, інтэрлокі, многасістэмныя машыны хутка становяцца падуладнымі жаночым рукам. А як адточана тэхніка на пашыве, на кетлёўцы, дзе рукі работніц мільгаюць так, што за імі не ўсачыць воку! У гэтым няўлоўным мільганні — дасканаласць майстэрства.

І яшчэ хацелася б сказаць пра высокую працоўную дысцыпліну «жаночага» прадпрыемства. Няхай не крыўдзіцца мужчыны, але яны яшчэ не могуць супернічаць з жанчынамі ў суровай і бескампраміснай

барацьбе з прастоямі і перакурамі. Кожную рабочую хвіліну — вытворчасці! З гаспадарскай жаночай пунктуальнасцю выконваюць гэты завет нашых работніцы.

Менш чым праз два гады нашаму прадпрыемству будзе пайвека. Мы, нешматлікія мужчыны, ганарымся такім славетым, такім жаночым імем: «8-е Сакавіка». Гэтае імя восем разоў за дзевятыю пяцігодку ўспаміналася ў ліку пераможцаў Усесаюзнага і Рэспубліканскага спаборніцтваў па квартальных выніках, а ў трэцім, рашаючым годзе пяцігодкі мы атрымалі Чырвоны сцяг ЦК КПБ, Савета Міністраў БССР і Белсаўпрофа.

Кемнасць і пачуццё часу, наватарства і калектывізм, пошук і адказнасць за таго, хто працуе побач, — што больш за ўсё наблізіла нас да перамогі? Скажаць цяжка. Напэўна, усё гэта разам.

...Унясіце напайку, калі жанчын пры вас назавуць слабым полам!

ДЗЕНЬ УЧАРАШНІ, ДЗЕНЬ ЗАЎТРАШНІ

«Коммунизм начинается там, где появляется самоотверженная, преодолевающая тяжелый труд, забота рядовых рабочих об увеличении производительности труда...»

Л. Тенюх

Соревнование, пробуждая творческую энергию и инициативу масс, должно стать постоянным методом повышения производительности в социалистическом строительстве.

411-й производя 18 партмоек в год

СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ СОРЕВНОВАНИЕ

Социалистическое соревнование на „Красной Березине“ и чулочной фабке уже сказалось в повышении производительности труда, снижении прогатов.

Социалистическое соревнование должно во много раз увеличить творческую энергию в борьбе за качество продукции, за повышение производительности труда, за рационализацию производства.

Социалистическое соревнование должно стать делом каждого цеха, каждой работницы.

СПАБОРНИЦТВА... У наша жыццё гэтае слова ўвайшло арганічна, як і «пяцігодка», «стаханавец», «ударнік». Народжанае ў далёкія гады першых пяцігодак, яно азначае імкненне савецкіх людзей да новых выдатных здзяйсненняў, да ўдасканалення ў працэсе творчай працы самой чалавечай асобы.

Ці чулі вы, з якім гонарам гавораць нашы работніцы:

- Наш камбінат!
- Мой цэх!
- Мае сяброўкі па працы!..
- Мы спаборнічаем!

Наш камбінат (вось і я інакш сказаць не магу) яшчэ малады: сваё дзесяцігоддзе адзначыў у мінулым годзе. Але ён ужо мае сваю гісторыю, выдатныя дасягненні, людзей, чые імёны вядомыя ўсёй рэспубліцы. Выраслі новыя карпусы, зараз тэрыторыя прадпрыемства такая, што пешшу цяжка абысці. Але галоўнае — людзі, што працуюць у нас, сталі сапраўднымі майстрамі сваёй справы, пасталелі разам з камбінатам.

Я з увагай назіраю, як працуе мая вучаніца Таня Шэўчык. Надта хвалюецца: пасля вучылішча робіць свае першыя працоўныя крокі. Таня будзе добрай ткачыхай, бо вельмі стараецца. Перахопліваю позіркі Марыі Бондаравай. Мы з ёй працуем у адной брыгадзе. Яна таксама паглядае на Таню. Разумею Марыю без слоў: Таня Шэўчык вельмі нагадвае нас саміх, наша юнацтва.

Зусім маладзенькімі дзяўчатамі прыйшлі мы на камбінат пасля школы. Рабіць нічога не ўмелі, а на камбінаце яшчэ не было майстроў, каб перадаць нам свой вопыт і ўменне. І нас паслалі на іншыя ткацкія прадпрыемствы. Мяне ў ліку семнаццаці дзяўчат накіравалі ў Іванава. Праз восем месяцаў мы вярнуліся ў Баранавічы з пасведчаннямі аб тым, што можам працаваць ткачыхамі. Але перш чым стаць за станкі, мы дапамагалі рыхтаваць да пуску наш ткацкі № 2: залівалі падлогу, устаўлялі абсталяванне. І вось нарэшце першы дзень самастойнай працы. Мы тады абслугоўвалі па шэсць станкоў (зараз кожная ткачыха працуе на 18—24). Але клопату хапала і з гэтымі

шасцю: не было вопыту, спрыту. Некаторыя дзяўчаты звольніліся з камбіната. А тыя, што не спалохаліся першых цяжкасцей, працуюць па сённяшні дзень. Для іх камбінат стаў родным.

Спытайцеся ў Марыі Бондаравай, Любові Аўдзейчук, Таццяны Таранды і іншых маіх сябровак, ці было нам тады цяжка. Яны скажуць: цяжка! Але з чым можна параўнаць радасць, калі ты ўпершыню выканалася, а потым і перавыканалася норму, калі навучылася разумець свае станкі, хутка ліквідоўваць абрывы нітак і толькі выдатнае даваць палатно? Калі дасягнула першага поспеху ў спаборніцтве?

Нарадзіліся новыя пачыны, рэкорды. З цягам часу гэтыя рэкорды становіліся нормай нашай працы. Калі прадзільшчыца Валянціна Булава прапанавала перайсці на павышаную зону абслугоўвання станкоў, яе прапанову сустрэлі з сумненнем: ці здолеем? Булава даказала, што працаваць па-новаму можна. Мінула не так ужо і шмат часу, тры гады, а колькі ткачых і прадзільшчыц працуюць па метаду Валянціны Булавай! А сціплю нашу сяброўку па працы, якой прысвоілі званне Героя Сацыялістычнай Працы і абралі дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, ведаюць зараз далёка за межамі рэспублікі. У спаборніцтве расце не толькі прафесійнае майстэрства, але і павышаецца грамадска-палітычная актыўнасць людзей. Калі я вучылася ў школе, то асаблівай актыўнасцю не вылучалася. А на камбінаце мае таварышы па працы, па камсамолу неяк незаўважна зрабілі так, што я пачала адчуваць сябе патрэбнай сваёй камсамольскай арганізацыі. Грамадская работа арганічна ўвайшла ў мае жыццё.

Некаторы час была членам «камсамольскага пражэктара», уваходзіла ў камсамольскае бюро цэха. У партыю мяне рэкамендавала мая камсамольская арганізацыя. Зараз я — член КПСС, сакратар партыйнай групы, дэпутат гарадскога Савета. Спраў на камбінаце шмат, дэпутацкія абавязкі вялікія. Але ні на хвіліну не магу ўявіць сябе без гэтых клопатаў, хваляванняў. Бо інакш навошта жыць на зямлі?

Мне падабаецца кожную раніцу спяшацца на камбінат, ведаць, што вось зараз увайду ў свой цэх, перакінуся некалькімі словамі з сяброўкамі і пачну адзін за адным ажыўляць свае станкі. У цэху ўсталёўваецца звыклы шум, ты ведаеш, што ў цябе і тваіх таварышаў па працы ўсё ў парадку, і адчуваеш сябе часцінкай вялікага калектыву, чалавекам, неабходным прадпрыемству.

Вось ужо некалькі гадоў працую ў брыгадзе Валерыя Аляксандравіча Рэвіна. Брыгадзір узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны». Наш маленькі калектыў — чатыры чалавекі — носіць званне брыгады камуністычнай працы. Доўгі час не ладзіліся справы на адным з камплектаў у цэху, і мы вырашылі перайсці туды ўсе разам. Цяпер зменныя заданні перавыконваем на 9—12 працэнтаў.

Такая ўзаемадапамога, узаемавыручка сталі традыцыйнымі на нашым камбінаце з тых часоў, калі мы дзесяць гадоў назад вярнуліся з вучобы — маладыя, нявартыя. Веды ва ўсіх былі прыкладна аднолькавыя. Вось так і крочылі разам па ступеньках майстэрства. Зараз у кожнай з нас — і ў Любові Аўдзейчук, і ў Таццяны Таранды, і ў Марыі Бондаравай, і ў мяне ёсць свае вучаніцы. Валянціна Леанідаўна Карнілава, якая ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, за гады працы на прадпрыемстве навучыла шаснаццаць маладых дзяўчат.

Для тых, хто зараз прыходзіць на камбінат, першыя гады работы прадпрыемства — ужо гісторыя. Але мы з гонарам прыгадваем разам з імі гэтую гісторыю — час станаўлення і пошуку, час, калі набывалі шырокую вядомасць імёны наватараў і пачыны.

З гонарам сцвярджаем, што эстафету працоўнага змагання, якую перадалі нам сусветна вядомыя Маруся і Дуся Вінаградзавы, іх паслядоўніцы Валянціна Гаганова, віцяблянка Ганна Галубкова і сотні, тысячы нашых слаўных старэйшых сябровак, мы нясем дастойна ў заўтрашні дзень.

Ірына ДЗЕМІНА,
ткачыха Баранавіцкага баваўняна-
прадзільнага камбіната

ТАК МЫ ПАЧЫНАЛІ...

Першая рэдкалегія часопіса «Беларуская работніца і сялянка». Злева направа: Л. Пісманік (Каган), Б. Каменскі, М. Муратава, В. Валынскі, Л. Багуцкая.

не ніколі не забыць гэты цёплы летні дзень. У пакой жанаддзела не ўвайшла, а ўбегла член бюро ЦК Кампартыі Беларусі, загадчыца жанаддзела Марыя Фёдарэўна Муратава і з парога гучна ўсклікнула:

— Ура! У нас будзе часопіс!

— Ура! — адгукнуліся мы і кінуліся абдымаць нашу смуглявую, прыгожую Марусю.

Пасадзіўшы ўсхваляваную Муратаву на шырокую чорную скураную канапу, мы пачулі яе падрабязны расказ. Бюро ЦК з вялікай зацікаўленасцю паставілася да стварэння жаночага рэспубліканскага часопіса. Яго вырашылі назваць «Беларуская работніца і сялянка». Выпусціць часопіс трэба да губернскай нарады жанаддзелаў. Падрыхтоўку пачаць неадкладна.

Гэта было ажыццяўленне нашай заповітнай мары. А для мяне асаблівае радасць: я з 1918 года звязана з друкам.

Аднак, што і казаць, для ўсіх нас выданне часопіса было новай, складанай і вельмі адказнай справай. Хацелася, каб ён дастойна прадоўжыў традыцыі масавага бальшавіцкага друку, традыцыі ўсімі намі любімай «Работніцы», створанай яшчэ да рэвалюцыі па прапанове У. І. Леніна. Прыкладам для нас былі «Коммунистка», якую рэдагавала Н. К. Крупская, і «Крестьянка».

Але ўсё ж — з чаго пачаць?

На дапамогу прыйшлі больш вопытныя таварышы — прад-

стаўнік аддзела друку ЦК КП Беларусі В. Валынскі, ад рэдакцыі «Звязды» — Б. Каменскі. Разам з М. Муратавай (рэдактар часопіса), аўтарам гэтых радкоў (намеснік рэдактара) і Л. Багуцкай (сакратар рэдакцыі), якая мела некаторы вопыт журналісцкай работы, стварылі рэдкалегію часопіса. Знайшлі тэхнічнага работніка. Рэдакцыя мела свой стол у пакоі жанаддзела.

Былі цяжкасці з паперай. Тэхніка друкавання далёка неда-сканалая. Час нялёгкі: рэспубліка знясілена грамадзянскай вайной і белапольскай акупацыяй. Але ўзяліся мы за справу з вялікай радасцю, стараннасцю, напорыстасцю.

Абмяркоўваючы план першага нумара, рэдкалегія засядала позна. Былі запрошаны прадстаўнікі зацікаўленых арганізацый, прафсаюзаў. Ад ЦК камсамола, памятаецца, быў яго сакратар Н. С. Арэхва.

Важна было адразу зацікавіць шырокае кола чытачак, работніц і сялянак, ясна, проста, даходліва і разам з тым з прынцыповай глыбінёй асвятляць галоўныя, актуальныя задачы, якія ставіла партыя перад нашай краінай, а таксама пытанні міжнароднага жыцця. Вялікую ўвагу трэба было ўдзяляць працы, быту, выхаванню дзяцей, адпачынку жанчын.

У звароце ад рэдакцыі ўказваліся задачы часопіса: абуджаць свядомасць працоўных жаночых мас, заклікаць іх да актыўнай работы і згуртоўваць вакол жанаддзелаў і дэлегацкіх сходаў, знаёміць з жыццём і бытам работніц за рубяжом і ўмацоўваць паміж імі брацкі саюз. Трэба было дабівацца, каб «Беларуская работніца і сялянка» стала сябрам і дарадчыкам працоўных жанчын.

І вось першая сустрэча з аўтарамі, з рабкоркамі і селькоркамі, першыя карэспандэнцыі з месц, першыя фотаілюстрацыі. Усё першае, першае, першае... Асабліва заўзята абмяркоўваліся праекты вокладкі часопіса, прадстаўленыя на конкурс.

У гэтым першым нумары часопіса было надрукавана прывітанне аддзела работніц ЦК РКП(б) свайму новаму саратніку ў складанай і цяжкай справе камуністычнага выхавання работніц і сялянак. Яно заканчвалася заклікам: «Няхай жыве арганізаваная, свядомая работніца і сялянка Беларусі!»

Надзея Канстанцінаўна Крупская прыслала для першага нумара «Беларускай работніцы і сялянкі» артыкул «Ленінская партыя і Кастрычніцкая рэвалюцыя». Прывітанне аддзела работніц ЦК партыі і артыкул Н. К. Крупскай былі вельмі важным партыйным пажаданнем часопісу ў яго далейшым вялікім жыцці.

Думаецца, што часопіс, які выйшаў у год смерці У. І. Леніна, быў нашым маленькім, сціплым палёсткам у вянку бесмяротнасці любімаму настаўніку і правадыру.

Мы часта забягалі ў друкарню, сачылі за друкаваннем, хваліліся, падганялі. Здавалася, што працэс друкавання вельмі марудны.

Штрыхі да партрэта

М. САЎЧАНКА,
міністр аховы здароўя БССР,
акадэмік АН БССР, прафесар

— Мне, як урачу-хірургу і нашых выдатных памочніц кіраўніку аховы здароўя, ба-сёстрамі міласэрнасці. А ўду-чыца цудоўная чалавечая-майцеся ў ласкавае бальнічнае якасць жанчыны — цёплыя яе імя «няня, нянецка». Яно ад душы, ласкавае рук, яе міла-слова няньчыць, даглядаць без-сэрнасць. Нездарма ж назвалі-дапаможнае дзіця. А хворы?

Хіба ён не бывае такім жа без-дапаможным, як дзіця?

Навукова-тэхнічны прагрэс уладна ўрываецца ў ахову зда-роўя і медыцыну. Але, напэў-на, яшчэ не вынайджана замена ласкавых рук і цёплага сэрца. І яшчэ, мусіць, доўга медыцы-на, як самая гуманная прафе-сія, будзе ў большай меры жа-ночай прафесіяй.

У ахове здароўя Беларусі працуе 26 447 урачоў, 81 247 ся-рэдных медработнікаў, 86 954 малодшага і іншага тэхнічнага персаналу. Сярод урачоў 64,6 працэнта жанчын, сярод сярэд-ніх медработнікаў і санітараў — 96,2 працэнта.

Я паграшыў бы супраць ісці-ны, калі б назваў сябе самым гарачым прыхільнікам і самым акуратным чытачом часопіса. Але чытаю. Часопіс цікавы ўжо тым, што непадзельна знахо-дзіцца ва ўладзе жанчын і прысвечаны ім цалкам. А гэта ўжо нешта азначае для нас, мужчын.

Хачу пажадаць часопісу, як і яго чытачкам, быць заўсёды цікавым, захавальнікам вечна-ладасць, свежасць і прываб-насць. Мяркую, што і для часо-піса і для чытачак няма пад-стаў адмаўляцца ад гэтых вы-датных якасцей.

Вядома, словы «работніца і

І вось настаў дзень, калі мы атрымалі першыя нумары доўгачаканага часопіса.

Наш больш чым сціплы першынец здаваўся такім прыгожым, удалым, проста цудоўным! Мы былі шчаслівыя і гордыя. Муратава мне, а я Муратавай падаравалі першы нумар на памяць з цёплым сяброўскім надпісам.

Аднак мы ўсведамлялі, што маглі не заўважыць недахопаў, хібаў. І вырашылі склікаць пашыранае пасяджэнне рэдкалегіі разам з загадчыкамі жанаддзелаў райкомаў партыі г. Мінска, жанарганізатарамі буйных прадпрыемстваў горада. Прысутнічаў на пасяджэнні наш вялікі друг пісьменнік Андрэй Александровіч.

Цяпер гэтае пасяджэнне назвалі б, мабыць, грамадскай рэдкалегіяй. Размова была простая, самакрытычная. Змест часопіса разабралі літаральна па костачках.

Прысутныя перажывалі разам з намі і сваімі парадамі вельмі дапамаглі маладой рэдкалегіі. Так было і з выпускамі наступных нумароў часопіса.

Мы імкнуліся, каб часопіс своєчасова адгукаўся на актуальныя задачы, якія ставіла партыя. Вялікую ўвагу ўдзялялі барацьбе з жаночым беспрацоўем, павышэнню кваліфікацыі работніц, накіраванню дзяўчат у фабзавуч. Гэта было амаль пастаянна і вельмі важнай тэмай, таксама, як і надзённыя карэнныя пытанні: узняцце прадукцыйнасці працы, барацьба з бракам, паляпшэнне якасці прадукцыі. Часопіс змагаўся з халатнасцю, прагуламі, п'янствам — усім, што шкодзіць вытворчасці і наносіць страту сацыялістычнай гаспадарцы.

Тлумачылася, што Савецкая ўлада — улада саміх працоўных, што рабочыя і работніцы закліканы самі змагацца за правільнае выкарыстанне кожнай хвілінкі рабочага часу. Бо ад гэтага залежыць працвітанне і шчасце нашай Савецкай Радзімы, а значыць — і наша асабістае шчасце.

Узняццю прадукцыйнасці працы былі прысвечаны многія карэспандэнцыі рабкорак: мінчанкі Елянковіч, віцебскай прадзільшчыцы Фёклы Цыганковай і іншых.

Часопіс тлумачыў, прапагандаваў крайнюю важнасць уздыму сельскай гаспадаркі, росту ўраджайнасці, авалодання агра-намічнымі ведамі.

У вёсках Беларусі тады яшчэ мелі вялікі ўплыў царкоўнікі, знахары. Непісьменнасць, адсталасць жанчыны спрабавалі выкарыстаць класавыя ворагі — кулакі, падкулачнікі. Яны стараліся дыскрэдытаваць нават адкрыццё дзіцячых палявых ясляў, якія так палягчалі становішча маці-сялянкі на летні час.

Вельмі важнае месца займала ў часопісе ліквідацыя непісьменнасці і малапісьменнасці ў горадзе і асабліва на сяле. Калі і ў горадзе работніцы часам з неахвотай садзіліся за буквар, бо лічылі, што гэта шмат цяжэй, чым работа ля станка, то многія сялянкі саромеліся вучыцца: «Няхай ужо нашы дзеці ходзяць у школу, а нам куды!».

Але затое якая вялікая была радасць авалодання граматай! Прыклад паказвалі дэлегаткі, жанаддзельцы. Вольга Капацэвіч, выступаючы на Першым Усебеларускім з'ездзе сялян — грамадскіх работніц, заявіла: «Я, саракагадовая, таксама ўзялася за кнігу, наша дарога — у камунізм!»

Самае каштоўнае, што часопіс быў цесна звязаны з масамі працоўных жанчын горада і вёскі. Яго чакалі ў хатах-чытальнях, чырвоных кутках. Ён знайшоў прызнанне ў рабочай і сялянскай сям'і.

Тыраж часопіса за два гады падвоіўся, а за пяць — узрос

з трох да 12 тысяч. Для таго часу вялікае дасягненне. Трыста рабселькорак былі звязаны з часопісам. Напомню, што праца селькорак у абстаноўцы вострай класавай барацьбы на сяле была часам вельмі небяспечнай.

З рабкоркамі і селькоркамі рэдкалегія праводзіла спецыяльныя заняткі.

У часопісе часта друкаваліся артыкулы сакратароў ЦК партыі, старшын ЦВК, Саўнаркома і іншых кіруючых партыйных, савецкіх, гаспадарчых работнікаў Беларусі. Рэдакцыю наведвалі любімыя народам Янка Купала, Якуб Колас, Кузьма Чорны, Змітрок Бядуля, Паўлюк Трус і іншыя пісьменнікі.

Мы вельмі даражылі гэтай дружбай. Пісьменнікі Беларусі сваімі творамі выходзілі эстэтычны густ нашых чытачак, абуджалі цікавасць да літаратуры.

Душой часопіса была Марыя Фёдараўна Муратава. Яна мела дзівосную здольнасць згуртоўваць вакол сябе дружны калектыв. Я з ёй была звязана асабістай дружбай яшчэ з 1919 года.

Актыўна ўдзельнічалі ў часопісе работнікі жанаддзела. Яны асвятлялі чарговыя задачы работы сярод жанчын.

Можна без перавелічэння сказаць, што матэрыялы, змешчаныя ў часопісе, — гэта ў пэўнай ступені і старонкі летапісу жаночага камуністычнага руху ў Беларусі.

Я шчаслівая, што дажыла да тых дзён, калі наша «Работніца і сялянка» адзначае сваё пяцідзесяцігоддзе, што справу, якую мы пачыналі паўвека назад, з гонарам прадаўжаюць новыя пакаленні.

Лізавета ПІСМАНІК,
былы намеснік загадчыка жанаддзела
ЦК КПБ, намеснік рэдактара часопіса
«Беларуская работніца і сялянка»

Старшыня ЦВК БССР тав. Чарвяноў гутарыць з дэлегаткамі Першага Усебеларускага з'езда сялян — грамадскіх работніц. Снежань 1924 года.

сялянка» сёння далёкія ад тых паняццяў, якія ўкладваліся ў іх 50 гадоў назад. Сёння жанчыны з аднолькавым поспехам працуюць ля станка і на ферме, узначальваюць заводы, калгасы і саўгасы, навукова-даследчыя інстытуты і цэлыя галіны, праяўляючы спрытнасць работніцы, тонкі аналітычны

розум вучонага, мудрасць і цвёрдую волю кіраўніка.

Віншуючы часопіс і яго чытачак з юбілеем, мне хочацца з асаблівай цеплынёй павінішаваць жанчын, якія носяць белы медыцынскі халат, пажадаць ім здароўя і вялікіх поспехаў на іх нялёгкай, але высякароднай вахце.

Ігар ЛУЧАНОК, кампазітар

— Лірычнасць. Шчырасць. Душэўнасць. Вось мой адказ на ваша пытанне: што я, кампазітар, хацеў бы дадаць да

калектыўнага партрэта сучасніцы.

Усё самае прыгожае і ўзнёслае ў нашым жыцці — ад жан-

чыны. Самыя цудоўныя песні і ствараюцца для вас і пра вас, дарагія нашы сяброўкі. Там вас называюць крынічанькамі, зоранькамі, ластаўкамі. Беларускія кампазітары, разам з пазамі, сплялі нашым жанчынам свой музычна-паэтычны вянок у знак любові і захаплення ўсімі багаццямі іх душы. «Алеся», «Александрына», «Верасы», «Завушніцы», «Ты ўспомні ўсё», «Зорка Венеры», «Рушнікі» — песні з гэтага вянка.

Прашу вас — не верце тым, хто гаворыць, быццам у наш век, калі жанчына заняла роўнае з мужчынам (а то і больш высокае!) месца ў дзяржаўных

і гаспадарчых справах, яна страціла свае захапляючыя рысы. Мы бярэм вобразы, фарбы, гукі ў вас, жанчын, знаёмых і незнаёмых, кожны дзень пацехеньку запазычаем. Каб вярнуць гэты набытак песнямі, якія ствараюцца для вас і пра вас.

Будзьце ж заўсёды побач з намі. Блізкія і родныя, загадкавыя і летуценныя — надзейныя нашы таварышы і сяброўкі. Вясельны і задумненыя, рашучыя і пяшчотныя. Тыя, хто не дае забыцца мужчынам, што кожны год абавязкова прыходзіць вясна, тыя, хто натхняе нас на новыя вершы і песні.

ЖАНОЧЫ РОД

Павел МІСЬКО

Апавяданне

За што мяне ў сяле знахаркай празвалі, я і дагэтуль уцяміць не магу. А ўсё, здаецца, ад рыжлага Амелякі Круця пайшло. Каб яму не Ігнася, а мазута чорная ноч у ноч снілася...

На камсамольскім сходзе рашылі мы кукурузу за пяць дзён пасеяць. Выпала яму ноччу араць. Прыйшла я з клуба, дзе танцы круцілі пад магнітолу, стаю на двары, слухаю. У нас такое звінючае, чыстае паветра, што шэптам скажа хлопец «кахаю», дык усё сяло назаўтра ведае. А тут слухаю — маўчыць яго трактар, нібы вады ў рот набраў. Я за матацыкл і туды. Ну, канечне, — «загарае!» Гляджу, а ў «Беларуса» гаручае перакрыта. Амелька ж ледзь матор на кавалкі не разабраў — няспраўнасць шукаў.

— Пра Ігнася-пашталёнку ўсё думаеш? — кажу яму.

Усміхаецца на ўвесь рот:

— Не брыгадзір ты, Мар'яна, а знахарка. Ведаеш, чаму ў цябе з трактарам канфліктаў няма? Трактар мужчынскага роду, а ты — жаночага. Розныя полюсы прыцягваюцца...

Пагразіла я кулаком яму і паехала. Перад сном яшчэ бэзу свежага наламала, у збанок паставіла.

Ранічкай на калгасным двары завіхаюся, новы трактар аглядаю — прывезлі з «Сельгастэхнікі» ўчора. Бачу, ад канторы калгаса шыбуе да нас Ігнася-пашталёнка. Кожную раніцу прыходзіць — ці ёсць механізатарам пошта, ці не. А то сама напіша Амельку пісьмо, сама і ўручыць.

— Здарова, бяздротавы тэлеграф! — крычу ёй. — Што новага?

— Ой, Мар'янка, які хлопец прыгожы ў старшыні сядзіцы! Механікам прыслалі ў калгас, — шчабеча яна, а сама зірк туды, зірк сюды.

— Лепшага за твайго Амельку не можа быць, — гавару ёй.

Толькі сказала гэта, бачу — прэ сюды Амелька на трактары, здалёк пашталёнцы рукою махае. А Ігнася аж ззяе ўся, так і рвецца да яго, як птушка ў паветра. Ну, думаю, гэта ўжо залішне — на трактары на спатканне ездзіць. Дам пытлю. А пакуль не пад'ехаў Амелька — я Ігнасі падсыпала:

— Праўда, — пытаюся, — што ў Амелякі такія губы — пацалуе, дык тыдзень чай п'еш без цукру і — соладка?

Як сарвецца з месца пашталёнка, як пабяжыць!

А я тады на Амельку:

— Учарашні дзень шукаеш? А мо трактар зменшчыку ў баранне перадаеш?

— Гаручае...

— На полі гаручае! — сяку я.

— А мо пісьмо... — разгубіўся зусім Амелька, белымі вейкамі заміргаў.

Мал. Ю. Пучынскага.

— Письмо я сама тебе напишу. Аж у пот кіне, як чытаць пачнеш.

Павярнуў ён трактар назад. А трактарысты, што сеялку кукурузную рэгулявалі, за бакі хапаюцца з рогату. Толькі самы стары з іх, Церах Макаед, сказаў:

— Эх, Мар'яна... Якая цябе муха ўкусіла? У іх жа каханне!

Чорт мяне пацягнуў за язык:

— А што мне з таго кахання? Кукуруза пасеецца? План трактарных работ выканаецца?

— Э!..— толькі і махнуў на мяне Макаед, а нехта дабавіў: — Ды яна ж проста зайздросціць ім!

Ну, думаю, гэта ўжо залішне — зайздросціць. Такого, як Амеляка, ніколі не пакажала б. Або што ён знайшоў у гэтай вяртлявай, як галка, Ігнасі? Усміхнулася сама сабе: чым такі скорам, дык лепш нішчыніца. І ўсё ж нешта ў маіх грудзях заняла, быццам маленькі свярдзёлачак пачаў там укручвацца. Каханне... Што гэта за чэмер такі, што людзі як дурныя робяцца?

— Дзе вашага брыгадзіра трактарнай брыгады Ячніка знайсці? — раптам чую незнаёмы голас.

Азірнулася — ой!.. Сэрца як устрапянецца! Матачкі мае, што за хлопец! Бровы — во якія, бакенбарды, як у гусара, вусікі, нібы два худзенькія цюлені нюхаюцца. Абыходжу трактар, гляджу... У касцюме незнаёмы, пры гальштуку, штаны расклёшаныя, на замочках-маланках. І аднаго гузіка няма ў пінжаку — ніткі тырчаць. Схамянулася ўрэшце я, паказала яму на трактарыстаў, а сама за раменьчык пускача — тузь, яшчэ раз — тузь! «Трэ-тэ-тэ-тэ!..» — затэкаў пускач, а хлопец, як заяц, са страху скок убок. Потым пайшоў ад мяне спаважна — лэп, лэп. Як гусак. І нібы ўзважваў сам сябе, падгушкваўся на кожным кроку.

Весела мне стала. Трактарысты тлумачаць нешта хлопцу, на мяне паказваюць, а я на трактар і па двары сюд-туд, сюд-туд, а потым вакол майстэрні яшчэ. «Дзе ён згубіў той гузік?» — лезе мне жывасілам у галаву.

Стаіць хлопец, цяпліва чакае. Заглушыла матор, саскочыла.

— Слухаю вас, таварыш механік!

— Э-э... Дык брыгадзір Ячнік — гэта вы? І вы ўжо ведаеце ўсё? — ускідае незнаёмы смаляныя бровы, паперку ад старшыні падае.

Чытаю.

— Ну, добра, таварыш Старахатні... Толькі...

— Завіце мяне проста Ван, — велікадушна дазваляе ён, нават нагою шаркнуў.

— Ваня?

— Не, Ван... Піяніст ёсць такі амерыканскі — Ван Клайбэрн. Чулі, спадзяюся?

— Не. Куды нам, правінцыялам. А мяне зваць — Мары-Анна, — усміхаюся здэкліва. — І вось што: пройдзеце месячны выпрабавальны тэрмін.

— Нават ітээр — інжынерна-тэхнічнаму работніку не давяраецца? — гаворыць Ван пыхліва, на мяне, як на дзіця, глядзіць.

— Нават ітээр. Які вы інстытут канчалі?

— Я... вучылішча механізацыі скончыў.

Гляджу на яго выразна — не, не чырванее. Хіба развучыўся? Ну што ж, навучым...

— Бярыце, таварыш ітээр, мой матацыкл і вунь туды, пад млын... Правярыце, як тэхнічны догляд трактара зрабіў Амеляка Круць.

Пахадзіў ён вакол матацыкла, то там, то сям пальцам папоркаў.

— Ого, — кажа, — нейкая замежная марка.

Зноў мне стала смешна. Свой «саламатрас» я мо з трох ці чатырох старых матацыклаў зрабіла — гэта праўда. Але ж усё роўна можна было б ведаць, з якога боку да яго падыходзіць.

— Сядай, — кажу, — адвяду.

— Ды я...

— Сядай! — прыкрыкнула на яго.

А ў майго «саламатраса» няма ззаду ніякай дужкі, каб трымацца. Хіба што за мяне. Выставіў Ван рукі ўперад, быццам грэе іх каля напаленай да чырвані печкі, крануць не асмельваецца. Тады я знарок па самых большых калдобінах як гайсану! Кінула майго пасажыра, ажно гэкнуў, і хап мяне абяруч. Тады я спыняю матацыкл, спакойна адварочваюся назад:

— Рукам волю не давай, піяніст...

І лясь яго па шчацэ. Першы раз пачырванеў Ван, прамарытаў прабачэнне.

Едзе далей. Чую — уздыхае Старахатні:

— Няма ў вас, мабыць, сапраўднай інтэлігенцыі...

— Як гэта няма? А вы, таварыш ітээр! — зноў на вы загаварыла я.

— Сумна будзе аднаму, — уздыхае Ван.

«Няўжо гарбатага толькі магіла паправіць?» — думаецца мне. Колькі тае дарогі да трактара, а я перабрала ў галаве ўсіх настаўнікаў, інжынераў, аграномаў, што з нашага сяла выйшлі. Нават аднаго генерала і заслужанага артыста прыпомніла. І раптам ні з таго, ні з сяго стала мне шкада Старахатняга. Вельмі ж ён мне здаўся нейкім непрыстасаваным да жыцця. Дзівак вусаты...

Хадзіла я па полі з Амелякам, прымала яго ворыва, а Ван у гэты час трактар агледзеў.

— Усё нармальна, — дакладвае.

— Ах, так? — узгарэлася я. — Хіба гэта змазка? А гэтага ты не бачыў? А сюды зірні, таварыш Круць... Ды ў цябе ж у рухавіку, як у мядзведжым вуху, чаго толькі няма! Ці ж можна такую машыну зменшыку пакідаць?!

Я ўсё гэта да Амелякі кажу, а Ван і чырванее, і бялее. Вельмі ж ён, аказваецца, не любіць, каб на людзях калолі вочы промахамі.

— А цяпер, — кажу, — паедзем, таварыш Старахатні, пакажаце нашым трактарыстам, як рабіць паралельны перанос дроту ў кукурузасаджалцы. Дыяганальны спосаб мы ведаем...

І, думаеце, што? Папрасіў ён у мяне дарогаю літасці. Не змагу, кажа, таварыш Ячнік, мала практыкі было. Ну, калі па шчырасці чалавек загаварыў, пашкадавала я яго.

Праўда, вечарам давялося яму яшчэ непрыемнасць перажыць. Кончылі мы рэпетыцыю хору, танцы пачаліся. А на плёнках магнітафонных чаго толькі не назапісваў Амеляка Круць! І вальсы з полькамі, і блюзы, і фоксы, нават шэйк і ліпсі. Бывала, мы ва ўсе вочы кіно глядзім, а Круць з магнітафонам вядзецца, музыку з карцін ловіць. Але хіба тыя танцы па нашаму густу? Хіба нагуляешся імі? Нэндза адна. Проста ад моды не адстаём.

У самы разгар танцаў заходзіць Ван Старахатні. Ubачыў ён мяне — і аж мову адняло, воч не можа адвесці.

— Дазвольце? — падышоў да мяне Старахатні. — Не чакаў, не спадзяваўся... — шаптаў ён у захапленні.

Я не дапытвалася, чаго не чакаў. Ці пачуць Амелякавы запісы, ці ўбачыць мяне ў залаціста-вішнёвай сукенцы, а не ў камбінезоне і берэце.

Выйшлі мы на круг. Стаў Ван ківатца, варушыць плячыма, падгінаць калені, падскокваць на адной ножцы, нібы ў класы з дзецьмі гуляе. Не вытрымала я, пазяхнула.

— Скранемся мы сёння з месца ці не? — пытаю.

А потым — ён і апамятацца не паспеў — уззяла яго за дзяўчыну, а сама — нібы хлопец, і як пачала круціць!.. Смех кругом, хлопец зусім збянтэжыўся, але дзіва — хвацка вальсуе!.. Выматала добра яго і кажу:

— А цяпер можна і пакідацца.

З таго дня згубіла я спакой. Сама не свая стала. Працую на трактары — увесь дзень песні спяваю. А то вазьму вяноку напляту, спаю імі «Беларуса». Амеляку ж перавяла ў дзённую змену і пачала раней дадому адпускаць. Няхай, у іх жа каханне. Ван таксама сеў за руль, бо работы хапала. Трактар у яго спачатку як п'яны хадзіў, а потым нічога, «выпрастаўся». А раз калупаюся я ў трактарных вантробах, ажно перцам мне ўсё села, мазгі ледзь не кіпюць — чаму ён глухне? Старахатні падышоў і раз-два знайшоў прычыну — парушынка ў жыклёры была, не давала гаручаму паступаць. З радасці я ўхапіла Вана за шчокі мазутнымі рукамі, пацалавала. Але ж і папасмяялася з яго потым — перапэцканага, разгубленага.

Пагаліў ён назаўтра свае бакенбарды, а яшчэ праз некалькі дзён і вусы зніклі. Не схацеў ён больш імі пыл лавіць.

І яшчэ адкрылася навіна. Ніякі ён не Ван, а Стахван. Чэснае слова! Сама бачыла ў камсамольскім білеце, як прыйшоў узносы плаціць. Дзівак ды і годзе... Хіба ж ад імя што залежыць? Галоўнае, каб чалавекам быць. Можна, з яго і механік калі выйдзе, ітээр. А пакуль што ён добры трактарыст, добры тэнар у нашым хоры.

І няхай бы ўжо ён вусы пакінуў — вельмі ж да твару яны яму.

Паладзілі мы з ім не на жарты, нібы хто вярочай звязаў. Разам і на камсамольскае вяселле Амелякі з Ігнасяй прыйшлі. Сват Церах Макаед сядзеў з ручніком цераз плячо, сыпаў прымаўкамі. Ён добра падпіў і ўсё ішоў з гасцямі на заклад:

— Сячы мяне маланка на чатыры часці, калі мне, старому лапцю, зноў на вяселле не папасці! — і глядзеў хітра ў наш бок.

А які прыгожы і малады быў на вяселлі Амеляка Круць!

— Знахарка, таму і прычаравала такога хлопца, — падбаўляў ён.

Але якая я знахарка, людзі добрыя? Проста каханне прыйшло.

ПЯЦЬДЗЕСЯТ год назад, у лістападзе 1924 года, убачыў свет першы нумар часопісі (так у той час вымаўлялася і пісалася гэта слова) «Беларуская работніца і сялянка».

Пяцьдзесят год назад.

Я трымаю ў руках гэты нумар і, здаецца, адчуваю подых і біццё пульсу таго няблізкага ўжо часу.

На вокладцы — «сялянка з сястрой пралетаркай».

Сялянка ў лапцях і з разгорнутай «Азбукай камунізму» ў руках. Работніца ў касынцы на галаве, у чаравіках, якія насілі жанчыны ў непатрабавальныя 20-я гады, трымае чырвоны сцяг.

Сцяг, як заклік, лунае ў паветры.

Якая гэта падзея была ў жыцці спрадвечу прыгнечанай, забітай жыццём беларускай жанчыны — выйсці вольна ў свет і на ўвесь голас заявіць аб сваіх правах са старонак уласнага друкаванага органа!

Часопіс адкрываўся партрэтамі і артыкуламі Надзеі Канстанцінаўны Крупскай «Ленінская партыя і Кастрычніцкая рэвалюцыя».

«Лозунг Ільіча аб тым, што кожная кухарка павінна навучыцца кіраваць дзяржавай, мы ставім у сучасны момант на чале нашае працы».

Такі быў пафас выступлення ў першым нумары Старшыні СНК БССР тав. Адамовіча.

Рэвалюцыя абудзіла ў жанчыне прагу ведаў і дзейнасці. Жанчыны-працаўніцы гарадоў і вёсак пачалі актыўна ўдзельнічаць у грамадскім жыцці. І не дзіўна таму, што за асноўнае ў сваёй рабоце «Беларуская работніца і сялянка» бачыла неабходнасць пранікаць ва ўсе куткі сялянскай, яшчэ малапісьменнай Беларусі, неабходнасць абуджаць свядомасць жаночых мас, клікаць іх на актыўную работу, арганізоўваць вакол дэлегацкіх сходаў.

У «Работніцы і сялянкі» шмат замежных сяброў. Яны пішуць пісьмы, прыязджаюць у Беларусь. На здымку вы бачыце Аляксандру Паўлаўну Ус, якая з 1946 па 1971 год, да адыходу на пенсію, была галоўным рэдактарам часопіса, і Ны Куінь, галоўнага рэдактара часопіса «Жанчыны В'етнама».

СЛОВА ЎДЗЯЧНАСЦІ

Так акрэслівала сваю мэту нованароджаная «Беларуская работніца і сялянка» пяцьдзесят год назад ва ўступным артыкуле «Ад рэдакцыі».

Трэба сказаць, што была яна вельмі дзейнай і прынцыповай у ажыццяўленні гэтай мэты. І сёння, праз пяцьдзесят год, нельга не захапляцца і не зайдросціць той непадробнай ідэяй пераконанасці, той нярэдка фанатычнай адданасці абранай справе, той часам наіўнай зброі, з якой кідалася бараніць інтарэсы жанчын пачынаючая «Беларуская работніца і сялянка».

Як думаецца сёння, тая нялёгкая барацьба ўсё ж была вельмі ўдзячнай і дзейснай. І не магло інакш быць. Старонкі маладога часопіса адразу ж зрабіліся для велізарнай арміі дэлегатак і рабселькорак як бы роднай хатай, куды можна было прыйсці кожнаму, хто меў у гэтым патрэбу і жаданне, можна было заўсёды знайсці разумную параду і падтрымку, дзе можна было раскажаць пра свае нягоды і радасці, пра ўсё, што турбавала, што неадольна пранікала ва ўсе шчыліны старога жыцця, руйнавала яго і давала парасткі новага, нязвычайнага...

«Зараз я праводжу сходы ў раёне і сельсавеце, работаць даводзіцца вельмі цяжка, бо вельмі многія мужыкі смяюцца з баб і перашкаджаюць працаваць. Мяне выбралі ў камітэт узаемадапамогі, але вясковым багаццем удалося мяне сапхнуць.

Дэлегатка Малання ЗІНЕВІЧ».

«Выбралі ў прошлым годзе нашых дэлегатак, каб яны хадзілі на валасныя жаночыя сходы, дык яны спужаліся, што надта далёка хадзіць. Але нічога, пайшлі раз, другі і прывыклі. Хадзілі нават у снег і мороз да валаснога выканкома камітэта за 15 вёрст.

Дэлегатка КРЫВАНОСАВА».

«Мы не будзем болей хадзіць у сінагогу. Кожнай суседцы і дзецям тлумачым, што рэлігія нам не патрэбна. Лепей ісці вучыцца па дарозе, якую ўказаў нам Ільіч, чым паволі каціцца ў яму рэлігійнага падману... Вось што сказалі работніцы-яўрэйкі ў дзень свята Рашэшону.

Б. БРЫЛОВА».

«Хачу выхаваць сына не як несвядомага рэлігійнага чалавека, а карыснага члена грамадства рабочых і сялян».

(З прамовы бацькі на чырвоных хрэсьбінах яго першага сына ў сельсавеце.)

«Адну нядзелю да нас прыехалі дэлегаткі. Мы, дзеці, сустрэлі гасцей з радасцю. Хутка падалі абед, і мы ўсе разам елі і размаўлялі, як у дружнай сям'і. Пасля абеду мы атрымалі некалькі кажушкоў, якія пры-

везлі нам у падарунак работніцы. Перад ад'ездам гасцей мы ўсе разам праспявалі «Інтернацыянал» і развіталіся.

Выхаванец трудкамуны імя Леніна Гусеў».

Цяжка ўтрымацца, каб не выпісаць назвы допісаў шматлікіх рабселькорак «Беларускай работніцы і сялянкі».

«Як я, простая дзеравеншчына, адумалася да кааперацыі».

«Чаму я навучылася».

«За год стала іншаю».

«Як я стала дэлегаткаю і што далі мне дэлегацкія сходы».

«Мы навучыліся думаць».

«Мары мае здзейсніліся».

«Цягне хадзіць на сходы».

«Кожная пятніца, кожны сход дае мне столькі новых ведаў, новых думак, што, ідучы дадому, я не заўважаю адлегласці ад жанаддзела да мае кватэры. Усю дарогу я паўтараю кожнае пачутае слова».

Прайшло пяцьдзесят год, паўсотні лістападаў адляцела з таго даўняга часу, калі пры святле лучыны і лампы-пяцілінейкі нараджаліся гэтыя нахнёныя радкі;

калі ў слату і дажджовіцу, сям-так прыкрытая незавіднай апраткай ад восенькай сцюжы, ішла на дэлегацкі сход — насустрач сваёй новай долі, сваёй надзеі беларуская сялянка;

калі, адстаяўшы дзень ля станка, бегла вечарам шукаць навукі няўрымслівая работніца;

калі абедзве яны, седзячы за вучнёўскай партай, нязграбнымі рукамі старанна выводзілі ў вучнёўскім сшытку: «Мы — не рабы. Рабы — не мы»...

І гэта пра іх пісаў Янка Купала:

...Годзе кіснуць, мадзец,

Песні смутныя пець,—

Ладзіць новую час гаспадарку!

Казкі новыя ў свет,

Дум палаючых цвет

Кінь, сялянка, з сястрой

пралетаркай!

Мы ўсе добра памятаем купалаўскі верш «Дзве сястры». Але, напэўна, вельмі мала хто з нас ведае, што верш гэты Янка Купала напісаў па просьбе рэдакцыі і ўпершыню надрукаваў яго ў першым нумары «Беларускай работніцы і сялянкі»...

Нахнёны паэтычны заклік Купалы прагучаў не дарэмна.

Беларускія работніца і сялянка ідуць па савецкай зямлі пачэсным, ганаровым шляхам. Паэты славяць гэты шлях вершамі. Музыкі складаюць ім песні...

Аднак пра гэта напішуць і раскажуць ужо другія. І лепш за ўсіх — я сцвярджаю — гэта зробіць (і нястомна робіць!) сама наша слаўная маладая «Работніца і сялянка».

Я ўдзячна лёсу, што лепшыя гады майго жыцця таксама належалі ёй...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

ШТО У ЯЕ АД ПАШЫ АНГЕЛІНАЙ!

— задуменна перапыталася Валя Алай, бібліятэкарка з вёскі Слабада Бабруйскага раёна. Шэрыя Валіны вочы схаваліся за шкельцамі акулераў, усміхнуліся і зазірнулі кудысьці ў мінулае.

— Я проста раскажу пра Любу Адамацкую ўсё, што ведаю. Як сустрэлася з ёй, як пазнаёмілася, як працавалі разам. Спачатку — пра бясцэнны дар, якім надзелены людзі моцнага характару, — гэта ўменне сыходзіцца з людзьмі, прыцягваць іх да сябе.

Уявіце, я — малады, а калі сказаць больш дакладна, дык зусім зялёны спецыяліст-бібліятэкар, накіравана па прызначэнню ў вёску Слабада. Прыйшла ў першы раз на работу. У бібліятэцы пуста, вёска чужая, ніводнага знаёмага, надвор'е гнілое. Сяджу і думаю: як бы мне адсюль хутчэй да мамы, дадому паехаць!

І тут уваходзіць Люба. Дзверы адчыняе ўпэўнена, усмешка шырокая, шчырая, у вачах іскрынікі. Гаворыць жартаўліва, з гумарам:

— Давай знаёміцца. Пэўна, мяркуеш, на якім транспарце дадому ўцякаць? — І смяецца.

Мне адразу неяк лягчэй і цяплей зрабілася. Быццам хтосьці побач вогнішча запаліў і цяплом мяне авеяла. А Люба папрасіла кнігу па палітэканоміі і пачала раскажваць:

— Я ў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі вучуся, рыхтавацца трэба да заняткаў.

— А працуеш дзе?

— У калгасе, слесарам-рамонтнікам.

— Кім-кім? — перапытваю, бо мяне гэта ашаламіла. Такая дзяўчына сімпатычная — і рамонтнікам, на мужчынскай рабоце?

— І не цяжка табе?

— Не, прывыкла.

— А вучышся на якім?

— На аддзяленні механізацыі сельскай гаспадаркі. Па сваёй спецыяльнасці.

Доўга яшчэ гаварыла Люба пра сяло, пра камсамольцаў — яна, аказваецца, была сакратаром першай арганізацыі.

— Ubачыш, як табе ў нас спадабаецца. Мы народ вясёлы, і ты да гэтай Даўгарожскай Слабоды душой прырасцеш.

А я і вымавіць не магу гэту назву, не спатыкнуўшыся.

Відаць, Люба зразумела, што я не з самага смелага дзесятка. Калі надыйшоў дзень майго першага камсамольскага сходу ў Слабодзе, сама зайшла па мяне. Гэта, мусіць, каб надаць мне ўпэўненасці. І праўда, далей усё пайшло цікавей. Не сталася часу сумаваць у адзіноце. Зараз тут у мяне і дом, і калектыв, і сям'я: нядаўна выйшла замуж за Мішу Алая.

Папрацавала я ў Слабодзе,

Спадчына

Люба Адамацкая (крайняя злева) заўсёды там, дзе моладзь.

Фота У. Вяхоткі.

і аддзел культуры хацеў перавесці мяне ў Бабруйск. А Люба ў сельсавет падалася. Тут да мяне шмат бібліятэкараў змянілася. Люба гаворыць: мы цябе, Валя, не адпусцім, такія людзі, як ты, на сяле больш патрэбны. Узняла шум, мяне пакінулі на месцы.

...Яна такая: напорыстая, настойлівая, свайго даб'ецца. Тэхніку любіць самааддана. І не толькі любіць, але і адстойваць сваю прывязанасць умее. Калі закончыла школу, паехала паступаць у акадэмію на аддзяленне механізацыі сельскай гаспадаркі. Для стаянара не хапіла балаў, паступіла на завочнае аддзяленне. Вярнулася ў калгас, прыйшла да галоўнага інжынера Сяргея Якаўлевіча Шуцікава: «Хачу ў рамонтнай майстэрні працаваць». Ён яе адгаворвае: «А ці ведаеш, якая там работа: брудная, пыльная, нялёгкая. Не вытрымаеш, уцячэш». Люба не ўцякла. Тут надыйшла ўборка. Люба зноў просіцца: дазволь-

це памочнікам камбайнера працаваць. Ёй у адказ: «Не справішся!» А яна на сваім стаіць. Іхні камбайн атрымаў за добрую работу раённы камсамольскі вымпел «Лепшаму экіпажу». Пыталася я ў яе: «Чым цябе ўсё-такі твае трактары і камбайны вабяць? Гэта ж цяжка!» А яна ў адказ:

— Уяўляеш — жанчына за рулём! Прыгожа, праўда?

— У мужчынскай ролі?

— А што, хіба ў мяне мужчынскія ролі дрэнна атрымліваюцца?

Гэта яна на самадзейнасць нашу намякае. Стварылі мы сваю агітбрыгаду. Люба ўсюды на першых ролях. Яна і спявае, і танцуе, і вершы чытае, і вельмі часта іграе мужчынскія ролі, бо хлопцаў-акцёраў у нас не хапае. Калі б не Люба, зачэзла б наша самадзейнасць. А Люба да кожнага персанальна падыходзіць. Гэта яна ўгаварыла Раю Стралкову, Анатоля і Мікалая Арэшкаў пайсці ў агітбрыгаду. Ды і Мішу майго

прымусіла ўдзельнічаць. Затое як прыгожа і ўрачыста згулялі ў Хімаўскім клубе камсамольскае вяселле даяркі Галі Рудаквай і трактарыста Пятра Быкоўскага! Залу падрыхтавалі, шампанскае, кветкі. Праўленне нашага калгаса «Шлях Леніна» ўручыла маладажонам падарункі.

Любе 21 год, а яна дэпутат раённага Савета, яе слухаюцца жыхары ўсіх вёсак калгаса, яна і ў сельсавет пойдзе, і ў райвыканком, калі трэба. Не кожны зверне ўвагу, што яма пасярод дарогі ці калодзеж раскрыты. А Люба пагаворыць з гаспадарамі, людзей арганізуе — і вось ужо зроблена накрыўка на калодзежы, выраўнавана дарога, прыбраны двары. Зараз турбуецца, каб паставілі помнік нашаму аднавяскоўцу Герою Савецкага Саюза Аркадзю Карпавічу Шмыгуну.

Не думайце, што калі яна інжынерам па тэхніцы бяспекі працуе і цэлы дзень ля машын — дык у яе і душа, як рукі, агрубела. Прыходзіць аднойчы ў бібліятэку: «Валя, хочаш, вершы прачытаю?» «Чые, пытаюся, вершы?» «Ты чалавек начытаны, дык можа яны табе не спадабаюцца. Мае гэта вершы...» І пачала чытаць. Вершы лірычныя, пра каханне. Яна іх нікому больш не паказвае.

А адзін Любін верш надрукаваны ў часопісе «Крестьянка». Пра Пашу Ангеліну. У Маскве быў Усесаюзны семінар жанчын-механізатараў перад святам 8-га Сакавіка. Любу таксама туды запрасілі. Слухала яна выступленні і пад іх уражаннем напісала верш. Там ёсць такія радкі:

Милые женщины — матери
наши,
Здесь собрались вы единой
семьей.
Все вы — подруги Ангелиной
Паши,
Паши Ангелиной — вечно
живой.
Вы доказали, что так же
умело,
Как дорогого младенца
купать,
Женские руки надежно
и смело
Могут железным конем
управлять.
Дочери ваши, мы сердцем
едины,
Вашим примером и делом
живем —
Так же, как вы, оседаем
машины,
В битву за хлеб на поля
поведем!

Я думаю, справа не толькі ў напісаных Любай вершаваных радках пра славетную гераіню. Проста наша Люба, як Паша Ангеліна, любіць і трактар, і поле, і зямлю і, як Паша Ангеліна, бачыць у сваім жыцці самую галоўную задачу і галоўны напрамак.

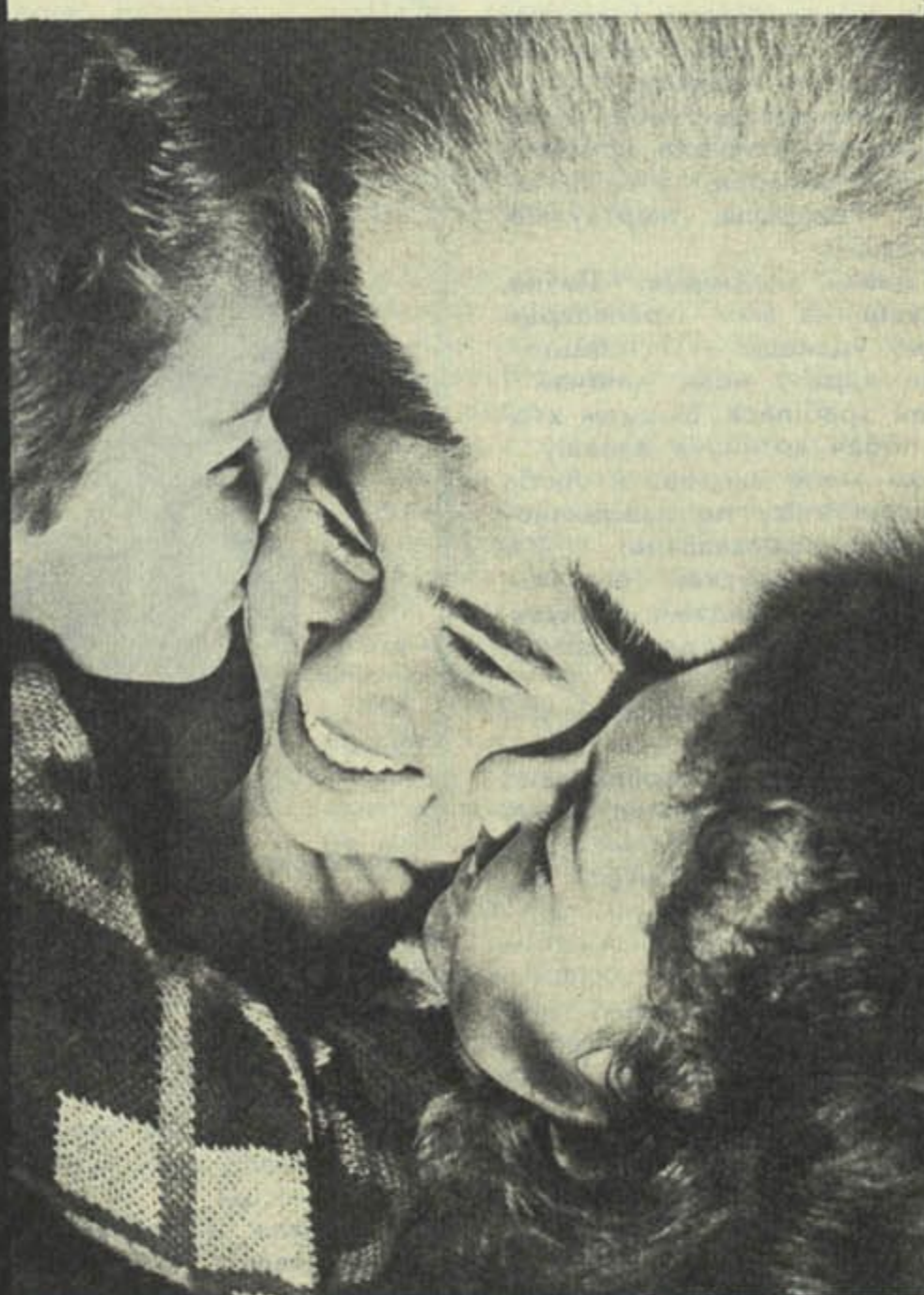

Светлая, падобная вясне... Гэта пра цябе, жанчына, сказаў паэт. Пра цябе, каханая, такая прыгожая ў белым вэлюме, і пра цябе, маці, самая лепшая, самая дарагая ў свеце.

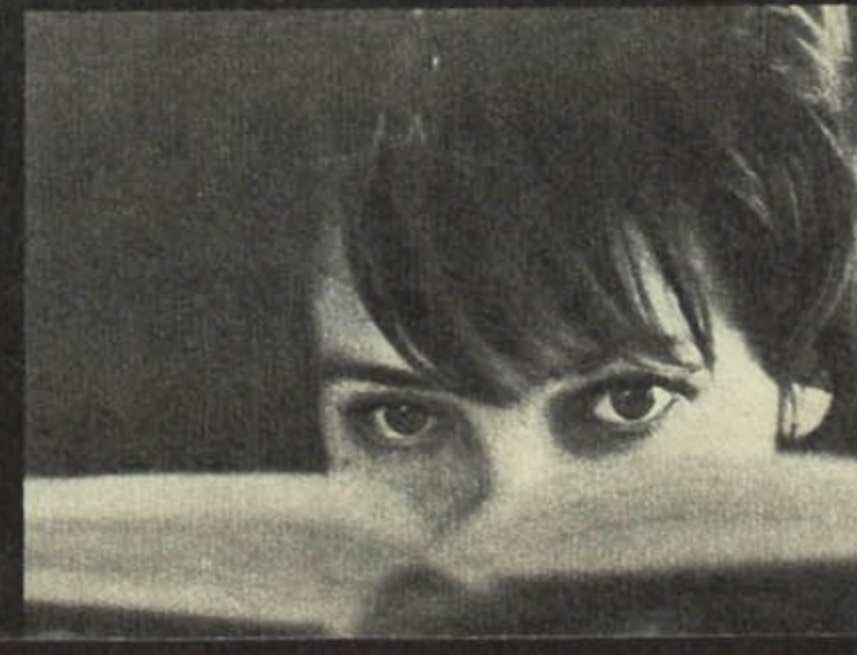
Гэта твае рукі ўмеюць усё — рабіць чудаўную тканіну, як робіць гэта мінчанка Герой Сацыялістычнай Працы Варвара Саламаха, трымаць штурвал трактара і камбайна, пэндзаль мастака, скальпель хірурга.

Ты — і купалаўская Паўлінка, і першая грацыя свету Вольга Корбут, і чароўная Лявоніха ў віхурным беларускім танцы, і летуценная незнаёмка. Светлая, падобная вясне...

Фота М. Амельчанкі, М. Байцова, Е. Брыля, М. Высоцкага, У. Вяхоткі, А. Дудкіна, Я. Коктыша.

СВЕТЛАЯ, ПАДОБНАЯ ВЯСНЕ

Штрыхі да партрэта

А. СТАРАВОЙТАЎ,
брыгадзір комплекснай брыгады Магілёўскага будаўнічага трэста № 12, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, Герой Сацыялістычнай Працы

— Заўсёды, калі пад'язджаю да роднай Лебядзёўкі, што ў Слаўгарадскім раёне, сэрца пачынае біцца соладка і пяшчотна. Яшчэ некалькі хвілін, і ля невялікай пяцісценкі пад трыма таполямі мяне сустракае маці. Невысокая, худзенькая, у квяцістай сукенцы, яна кідаецца ў мае абдымкі. Якім шчасцем свецяцца яе вочы!

— Сынёк!

Мама... Дзе б ні былі мы, твае дзеці, ты — з намі заўсёды.

У сям'і нас расло дзевяць — пяць сяцёр і чатыры браты. Бацькі — Павел Іўкавіч і Соф'я Сямёнаўна ўсе сілы аддавалі, каб накарміць, апрануць, навучыць нас. Памятаю гады маленства, суровае ваеннае ліхалецце, нялёгка пасляваенны час. Памятаю, як глядзела маці ў нямым адчаі на папалішча нашай хаты — фашысты спалілі амаль усю вёску. Але не разгубілася, не сазнулася ад гора. Сваімі рукамі пабудавала зямлянку. Потым бралася за ўсякую работу, бо з пустым рукавом прыйшоў з вайны бацька. А які смачны быў для нас той бохан хлеба, які спяклі матчыны рукі!

Дзе б мы, Старавойтавы, ні жылі, заўсёды памятаем матчын наказ — працаваць так, каб заслужыць людскую падзяку. Кожны год збіраемся да бацькоўскага парога. Не толькі каб памагчы па гаспадарцы, падыхаць водарам роднага поля. Прывязджаем, каб раскажаць, як беражом матчын і бацькаў наказ. І заўсёды пад старымі таполямі нас першая сустракае маці.

Я схіляю галаву перад табой, мама, перад усімі жанчынамі-мацяракамі. Што можа быць больш высокім і прыгожым у жанчыне, чым мацярынства!

Анатоль АНІКЕЙЧЫК,
скульптар, народны мастак БССР

— Самая прывабная, на мой погляд, рыса сучасніцы?

Я — мастак. І дазвольце мне перш за ўсё назваць тое, што дае мне высокае творчае натхненне. Знешняя прыгажосць сучаснай жанчыны. Паглядзіце, што нам паднеслі апошнія гады. Падрос і пайшоў у жыццё невыказна чароўны тып жаночага характа. У выніку акселерацыі, магчыма, а хутчэй за ўсё дзякуючы новым умовам жыцця, калі дзеці з самых ранніх гадоў далучаюцца да музыкі, танца, спорту, нашы маладыя жанчыны, нашы дзяўчаты выглядаюць проста багінямі. Афродыты ходзяць побач з намі, ездзяць у трамваях, тралейбусах. Высокія, гордыя, з прыгожымі лініямі, грацыёзнымі і спартыўнымі адначасова. Нам, мастакам, проста пашанцавала, што мы жывём у такі час.

У сваёй скульптуры, якая называецца «Таццяна», я якраз і імкнуўся ўвасобіць такое знешняе аблічча жанчыны-сучасніцы. І ў «Бярозцы» і «Партрэце дзяўчаты» таксама. Лічыце, атрымалася нядрэнна? Што ж, я вельмі рады, асабліва калі гэта падабаецца такім строгім крытыкам, як жанчыны.

Што хочацца мне яшчэ сказаць? Вельмі прыемна, што новае аблічча сучасніцы сёння не з'яўляецца манаполіяй гараджанак. Вось я нядаўна паездзіў па нашых беларускіх вёсках — і якое захапленне выклікалі ў мяне вясковыя дзяўчаты, тоненькія, як бярозкі, такія ж даўганогія і грацыёзныя, як і сталічныя модніцы. Так што кануў у вечнасць і для нас, мастакоў, той тып жанчыны, якую мы заўсёды мімаволі спалучалі з вясковым жыццём, — мажной, шыракаплечай, занадта мускулістай.

Як глядзіць на маё захапленне жонка? Ці не раўнуе? Мая жонка Ларыса не належыць да людзей нашай прафесіі. Яна інжынер-электрык, праектуе электрастанцыі. Ларыса — маё другое «я». Яна самы лепшы дарадчык і крытык у кожнай маёй новай працы. Калі цябе разумее жанчына, якая ідзе з табой па жыцці побач, — гэта вялікае шчасце для мастака.

Планы на будучае? Зразумела, буду і надалей славіць у сваіх працах цудоўнае новае аблічча жанчыны-сучасніцы. Хачу, між іншым, стварыць скульптурную групу, якая сімвалізавала б сабою жыццё і каханне. І прыгажосць не толькі жанчыны, але і мужчыны. Бо ў вечным дрэве жыцця нашы галіны заўсёды побач...

3. М. Тусналобава-Марчанка сярод баявых сяброў.

У дваццаць трэці дзень лістапада родныя, блізкія, знаёмыя Зінаіды Міхайлаўны Тусналобавай-Марчанка прыйдуць павіншаваць яе з днём нараджэння. З апошняй сустрэчы гэтай слаўтай жанчыны з жаночым часопісам мінула шмат гадоў. Няхай жа гэты артыкул будзе віншаваннем Зінаідзе Міхайлаўне ад «Работніцы і сялянкі» і паўмільёна яе чытачоў.

ДАЎНЫМ-ДАЎНО змяніўся адрас. Але як і там, на Другім Фрунзенскім завулку, так і тут, на вуліцы Леніна, дом № 34 сваімі вокнамі ўглядаецца ў Дэвіну.

Гады бягуць і бягуць, быццам хваля за хваляй. Той маленькі Вовачка, якога мы некалі бачылі ў часопісе на здымку з Зінаідай Міхайлаў-

най, сёлета ажаніўся. Дачкі танды яшчэ і на свеце не было, а зараз ёй, Ніначцы, пятнаццаць споўнілася. Ужо ў тэхнічным вучылішчы займаецца.

— Здаецца, зусім нядаўна пратэзы не былі такімі нязграбнымі, — уздыхае Зінаіда Міхайлаўна, стоячы ля пліты, на якой варацца грыбы. — Сама, бывала, прывозіла з лесу па паўсотні баравікоў. А цяпер пацяжэлі мае «ногі».

Што ж тут здзіўнага! Пасля пяцідзесяці цяжэюць і свае ўласныя ногі, а ў яе ж — пратэзы... Сёлета зусім не ездзіла ў лес. Затое Іосіф Пятровіч, муж, прывозіў грыбоў за дваіх.

Яна расказвае пра жыццёвыя змены.

Слухаю і часам забываюся, што нязменным у яе жыцці засталася адзінае: няма ні ног ні рук... Ужо трыццаць другі год... І яшчэ адно застаецца нязменным: людзі па-ранейшаму ідуць да іх у хату з адкры-

КОЛЬКІ Б

тымі, шчырымі сэрцамі, і паштальён прыносіць па некалькі пісем на дзень.

...Семнаццаць гадоў назад паштальён таксама прынёс некалькі канвертаў. Зубамі разарвала яна той, на якім незнаёмым почыркам быў напісаны адрас, і ледзь не ўскрыкнула, прачытаўшы: «Піша вам Пётр Андрэеў, баявая работа якога ў час вайны цесна звязана з вашым імем. На фюзеляжы майго самалёта «ІЛ-2» у 1944 годзе на 1-м Прыбалтыйскім фронце было напісана ваша імя...»

Колькі разоў яна бачыла на здымках той самалёт з надпісам «За Зіну Тусналобаву!» і побач з ім экіпаж перад чарговым вылетам на ворага. Ведала, што гэта лётчыкі-камсамольцы — камандзір экіпажа Пётр Кузьміч Андрэеў і штурман Мікалай Кузьміч Машчэнскіх. Але ніколі не бачыла ніводнага з іх. І вось — пісьмо.

Памяць, бы стужку кінахронікі, пачала перамотваць усё спачатку.

За туманнай смугой на далёкім даляглядзе мільганула роднае Шаўцова. Потым нялёгкая дарога адтуль, з-пад Полацка: спачатку да бацькі на Беламорска-Балтыйскі канал, потым — у Кузбас, да сваякоў. Саўгас, дзе цяпер працавалі бацька з маці, чымсьці нагадваў Шаўцова. І дарога ў Новапакасьмінскую сямігодку была, здаецца, працягам той, па якой яна ў роднай вёсцы пайшла ў пачатковую школу.

Пасля сёмага класа гэта дарога прывяла Зіну ў Ленінск-Кузнецк, у хімілабараторыю трэста «Ленінугаль». Узыходзіла зара юнацтва. І раптам — вайна...

Праводзіўшы на фронт брата і мужа, Зіна ўпотаі ад маці прыйшла ў ваенкамат. Адмовілі. Затое ў трэсце яе, сакратара камсамольскай арганізацыі, перавялі на выкананне спецаказу для фронту. І як бы ні стамлялася за дзень на працы, вечарам усё роўна ішла на курсы медсясцёр. А вясной сорок другога года, як толькі сфарміравалася 303-я сібірская дывізія, Зінаіда Тусналобава была там за медсястру.

Цяпер, калі перад вачыма памяці праходзіць перажытае, Зінаідзе Міхайлаўне лепей было б не бачыць некаторыя кадры. Але якраз яны і не выходзяць з галавы. І страшэнная бамбёжка, калі іх эшалон разгружалі ў Ліпецку. І 130-кіламетровы марш да перадавой пры поўным рыштунку, ды

яшчэ ў спёку. І першы бой пад Варонежам...

Што там рабілася! Ужо ў першыя дні Зіна Тусналобава вынесла з поля бою сорок параненых. Колькі разоў ад іхняй роты заставалася ў страі два-тры чалавекі! Нават прозвішчы камандзіраў не паспявала запамінаць. У памяці застаўся толькі першы — Міхаіл Цімашэнка; ён там жа, пад Варонежам, паспеў даць ёй рэкамендацыю ў партыю.

Так з дня ў дзень аж да сорока трэцяга года. Потым дывізію перавялі з Варонежскага на Курскі напрамак. Гэта было ў дні, калі абаронцы Сталінграда дабівалі ваяк Паўлюса.

Падраздзяленне, у якім была Зінаіда Тусналобава, трэці дзень вяло бой за станцыю Гаршэчнае. Байцы ведалі, што праціўнік абклаў іх з усіх бакоў, але не адступалі ні на крок. Без падмацавання, без харчу адбівалі атаку за атакай. Зіна вынесла ўжо 123-га параненага.

І зараз памятае, як камандзір роты ў апошні раз скамандаваў: «За мной!» Здаецца, і цяпер яшчэ чуе, як праз некалькі мінут ён ўскрыкнуў і ссунуўся ў снег. Хутчэй на дапамогу! Але пакуль дапаўзеш у валёнках, ватowych штанах і целгрэйцы ды яшчэ зверху ў шынялі! Падхапілася, кінулася ўперад кароткай перабежкай — і тут разрыўная куля сёкнула па нагах. Упала, з апошніх сіл папаўзла да камандзіра. Але яе дапамога ўжо не спатрэбілася. Падняла наган, адшпіліла сумку. Ці хопіць сіл дапаўзці назад?

Не дапаўзла...

Перад вачыма застыў барвовы марозны надвечорак. У Сталінградзе ўжо гримелі пераможныя залпы, а ў гэты момант фашыст авярэла біў яе прыкладам па галаве. Зіна страціла прытомнасць.

Калі нарэшце расплюшчыла вочы, быў такі самы ясны лютаўскі надвечорак. Яна не магла скрануцца з месца. А калі падышлі разведчыкі і сандружыніца Маша Паўлава ўскрыкнула: «Зіначка, ты ж зусім замерзла!», яна зразумела, што цэлыя суткі пралажала на марозе параненая і збітая.

Да станцыі Гаршэчнай, якую за гэтыя суткі зноў адбілі нашы, гвардыі старшыню медыцынскай службы неслі на руках. Там пачалася барацьба за яе выратаванне. Увесь год — са шпіталю ў шпіталь. З горада ў горад. Аж да Свядлоўска.

Адна за адной — восем аперацый. На дваццаць трэцім годзе застацца без ног і без рук... Якую стойкасць, якую волю трэба было мець, каб праз усё гэта прайсці і застацца ў страі!

Так, у страі. Яшчэ там, у Свядлоўску, Зінаіду Тусналобаву не раз прывозілі са шпіталю на абаронны завод, і яна лепш за любога агітатара заклікала кожнага рабочага: «Зрабіце за мяне хаця па адной заклёпцы на танкі!» Рабілі, і не па адной. Камсамольцы выпусцілі звыш заданых пяць танкаў і назвалі яе імем.

Ужо з інстытута пратэзавання, з Масквы, звярнулася ў газету 1-га Прыбалтыйскага фронту з пісьмом, у якім пісала:

«Рускія людзі! Салдаты! Я была вашым таварышам, ішла з вамі ў адным страі. Цяпер я не магу больш змагацца... Мне 23 гады. Пятнаццаць месяцаў ужо ляжу, прыкаваная да шпітальнага ложка. У мяне зараз няма ні рук, ні ног. Гэта зрабілі фашысцкія вылюдкі. Я прашу вас: адпомсціце! Адпомсціце за мяне, за мой родны Полацк! За нашу змучаную зямлю, за нашу растаптаную маладосць!»

Па 70—80 пісем з фронту прыходзіла ёй штодзённа. Са старонак франтавых, армейскіх, дывізіяных газет не знікала рубрыка «Пісьмы Зіне Тусналобавай».

Вось тады яна і прачытала пра Пятра Андрэева. Абрубкам правай рукі напісала яму першае пісьмо, паслала ў тую газету. Радавалася, што ўсе пачулі яе голас, расказвала, якіх поспехаў дасягнула ў барацьбе за жыццё — пасля доўгіх пакут навучылася хадзіць на пратэзах і нават пісаць...

...Прайшло шмат год. І раптам — гэтае пісьмо.

Зноў і зноў чытала яго. Углядалася ў фотаздымак з надпісам: «У вас ёсць фатаграфія баявога экіпажа ў перыяд вайны, а зараз высылаю фота «экіпажа» мірнага часу: жонка Ніна, сын Сяргей і я».

А яшчэ праз колькі месяцаў яны сустрэліся. Пётр Андрэеў прачытаў у газетах Указ аб прысваенні Зінаідзе Міхайлаўне Тусналобай-Марчанка звання Героя Савецкага Саюза і прыехаў у Полацк, каб павіншаваць. За подзвігі, здзейсненыя на самалёце з яе імем, Пётр Кузьміч таксама ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза.

...Перагортваем старонкі ся-

мейных альбомаў. Сярод шматлікіх здымкаў зноў і зноў пазнаю Андрэевых. Зінаіда Міхайлаўна тлумачыць:

— Гэта калі мы з мужам і Вовам ездзілі да іх у госці.

— Гэта калі мне ўручалі імяны медаль «Флорэнс Найцінгейл».

Такім медалём у 1965 годзе яе ўзнагародзіў Міжнародны Камітэт Чырвонага Крыжа. Яна вельмі ганарыцца гэтай узнагародай.

А яшчэ больш — сваімі вернымі добрымі сябрамі. Колькі іх! Аднапалчане. Урачы і медыцынскія сёстры. Шахцёры з Кузбаса. Журналісты. Але найперш самыя блізкія — муж, дзеці, брат... І Добышы — Ніна Пятроўна і Віталь Лукіч.

— Не забудзьце гэта прозвішча, — просіць Зінаіда Міхайлаўна. — У гонар Ніны Пятроўны я і дачку нашу назвала.

Не паспела сказаць, як Ніна Пятроўна ўжо на парозе.

— Купіла табе прадукты.

Зінаіда Міхайлаўна ўдзячна ківае галавой:

— Пакладзі рэчы і налівай боршч, будзем абедваць.

Пакуль Ніна Пятроўна аднесла пакупкі дамоў, я ўжо ведала, што гэта суседка, найпершая сяброўка і памочніца.

Ніна Пятроўна зноў пратупала пад акном і ўвайшла ў хату ўжо з поштай:

— Сёння табе толькі два пісьмы — адно з Кузбаса, а другое нейкае незнаёмае.

Потым абедзве смяяліся: гэта незнаёмае — ад Ніны. Пакехала з вучылішчам у падшэфны калгас на ўборку і вось піша: на руках мазалі...

— Ай, як добра, што ў Ніначкі мазалі паявіліся. Няхай па сваіх мазалях зведае, што сапраўднае шчасце толькі ў працы ды ў барацьбе, — гаварыла Зінаіда Міхайлаўна.

Зведаць гэта яна жадае і ўсім піянерам, дружныя якіх носіць яе імя, — у Полацку, у Ленінск-Кузнецку, у Варонежы і ў многіх іншых гарадах. Юнакам і дзяўчатам, якія на яе прыкладзе вучацца мужнасці і стойкасці. Людзям, якія ў цяжкую хвіліну звяртаюцца да яе за парадай або за маральнай падтрымкай.

...Вялікі ваенны подзвіг здзейсніла Зіна Тусналобава. Подзвіг мужнасці. Яшчэ адзін найвялікшы подзвіг належыць сёння Зінаідзе Міхайлаўне Тусналобай-Марчанка. Не так многа роўных яму ведае чалавецтва. Імя яму — воля да жыцця!

Аляксандра ЗАХАРЭНКА

ГОД НІ ПРАЙШЛО

вызвалілі Гомель — вярнуліся дадому. Працягвала вучобу ў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

Бацька загінуў яшчэ ў сорок першым, пад Ржэвам. Брат прайшоў вайну ад Сталінграда да Будапешта, цяпер — прафесар, рэктар інстытута радыёэлектронікі ў Харкаве.

— Мне ўсё жыццё шанцавала на добрых людзей, — Любоў Уладзіміраўна ўспамінае з вялікай цеплынёй людзей, якія страчаліся на яе шляху і якія любілі навуку. І кожны па кропельцы гэту любоў аддаваў ёй.

Аляксандр Мікалаевіч Іпацьеў, прафесар Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. Захапляўся генетыкай. Напэўна, дзякуючы яго лекцыям Любоў Уладзіміраўна, скончыўшы з адзнакай акадэмію, паехала ў Маскву паступаць у аспірантуру МДУ па спецыяльнасці генетыка. Над кандыдацкай дысертацыяй працавала ў Днепропетровску пад практычным кіраўніцтвам выдатнага вучонага, выдатнага чалавека Барыса Паўлавіча Сакалова, дружбу з якім яна захавала на ўсё жыццё.

Працавала ў Нальчыку, а потым — сустрэча ў Мінску з Мікалаем Васільевічам Турбіным.

З Любоўю Уладзіміраўнай лёгка гаварыць, яна чалавек абаяльны і вясёлы. І толькі дзівішся, адкуль у яе бяруцца сілы і час, каб кіраваць такім складаным арганізмам, як інстытут, займацца актыўна навукай, быць добрай маці (а ў яе два сыны, адзін заканчвае хімік БДУ імя У. І. Леніна, другі — дзесяты клас) і яшчэ займацца грамадскай работай. Яна — дэпутат гарадскога Савета, узначальвае камісію па ахове прыроды.

З цеплынёю гаворыць Любоў Уладзіміраўна пра сваіх калег. Пра Ганну Мікалаеўну Палілаву, доктара біялагічных навук, загадчыка лабараторыі нехрамасомнай спадчыннасці:

— Надзвычай цікавы чалавек, разумніца. Улюбёная ў цыталогію.

Назвае імёны кандыдатаў навук:

Ларыса Мікалаеўна Камінская, старшы навуковы супрацоўнік, працуе над доктарскай дысертацыяй.

Надзея Васільеўна Атрашонак — кіруе групай электроннай мікраскапіі.

Валянціна Мікалаеўна Загрэкава — цытолаг, старшы навуковы супрацоўнік.

Ірма Барысаўна Масэ і Роза Іосіфаўна Ганчарова працуюць у лабараторыі тэарэтычнай генетыкі.

Людміла Аляксандраўна Таруціна, вядомы спецыяліст па пытаннях матэматычнай генетыкі.

Пяць дактароў навук выраслі ў інстытуце, два з іх абраны членамі-карэспандэнтамі Акадэміі навук Беларускай ССР, 38 кандыдатаў навук. Усе яны прыйшлі ў інстытут, каб свой талент, веды і розум пакласці на алтар самай гуманнай у свеце навукі.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

В. ШЫМАНСКИ, старшыня калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы

— Жанчына сямідзесятых? Наша сучасніца? Захапляюся. Якой рысай характару? Дазвольце замест адказу паказаць вам свежы нумар раённай газеты «Шлях камунізму». Паглядзіце на партрэт: стаіць маладая сімпатычная дзяўчына ў цёмным элегантным касцюмчыку, у модных лакаваных туфлях. І па прычосцы, і па адзенню, і па сумачцы, якую яна трымае ў руках, можна адразу вызначыць: гэта наша сучасніца, жыве ў нашы дні. А цяпер прачытайце, што яна піша сама пра сябе:

«Даяркай працую чацвёрты год. Мне яшчэ ранавата мераца сіламі з такімі майстрамі, як Марыя Іосіфаўна Матусевіч, правафланговая сярод даярак усёй Міншчыны. Але стараюся працаваць так, як яна. Каровы Марыі Іосіфаўны за дзевяць месяцаў далі па 4545 кілаграмаў малака. Яшчэ летась яна перакрыла шасцітысячны рубж». Так піша Зіна Таракан, даярка нашага калгаса.

Марыя Іосіфаўна Матусевіч, Марыя Архіпаўна Леановіч — самыя паважаныя, самыя працавітыя жанчыны нашага калгаса. І вось дзяўчына лічыць вялікім гонарам для сябе пайсці іх дарогай жыцця, вучыцца ў іх і спаборнічаць з імі.

Мая даўняя заповітная думка: калі-небудзь настане час, і людзі збудуюць велічны помнік жанчыне-сялянцы. За яе самаадданы працоўны подзвіг. За бясконцую шчырую працавітасць беларускай сялянкі.

С. ПУШКАРОЎ, генерал-маёр танкавых войск, Герой Савецкага Саюза

— Як салдат, я адкажу на ваша пытанне па-салдацку коратка: Мужнасць. Вернасць. Памяць. Подзвіг мае шмат імён. Сярод іх не злічыць жаночых — вядомых і невядомых. Кожны, хто прайшоў праз агонь бітваў, беражліва нясе ў сэрцы і памяці вялікі подзвіг Жанчыны часоў Айчыннай вайны.

1943 год. У час танкавай атакі медсястра Люба Фёдарова, невядомага росту, кірпата дзяўчынкі, нікога не спытаўшыся, села з аўтаматам за вежу танка і вяла агонь. Яе цяжка параніла.

— Чаму вы гэта зрабілі? — задалі ёй пытанне.

— У мяне павінен быць свой разлік з ворагам...

...У жніўні сорок чацвёртага года на беразе Заходняга Буга завязайся бой. Нават бывалыя байцы разгубіліся перад шквальным агнём. А медсястра Валя Ігнацьева дабралася да берага, стала ў рост і крыкнула: «Што ж вы, хлопцы! А ну за мной!» — і кінулася ўплаў цераз раку...

Памяць мая беражэ гэтыя маленькія дэталі будняў суровай Айчыннай вайны. Дэталі мужнасці і адвагі, якія ў канчатковым выніку нараджалі велічны подзвіг народа.

Не было б ў салдата той сілы, што вядзе на подзвіг, калі б за яго плячыма ў тыле не было надзейнай і моцнай апоры. Жаночыя рукі кавалі зброю, якой салдат біў фашыстаў. З ім дзяліліся апошнім, каб там, на перадавой, палегчыць цяжар салдацкага ваеннага лёсу. У яго верылі, яго чакалі, як могуць верыць і чакаць Жанчыны.

Хутка міне трыццаць гадоў, як скончылася вайна. А ўдовы і маці яшчэ не перасталі верыць у чужы, чакаць вяртання сваіх сыноў, мужоў і блізкіх. Не гасне ў іх сэрцах боль, не сціраюцца ў памяці любімыя твары. І салдат, які прайшоў суровую школу вайны, і салдат, які ўпершыню стаў у строй, аднолькава пакланяюцца Мужнасці, Вернасці і Памяці жанчыны.

Эдуард МАЛАФЕЕЎ, заслужаны майстар спорту СССР, трэнер і ігрок мінскай футбольнай каманды «Дынама»

— З далёкай старажытнасці жанчына лічылася захавальніцай хатняга ачага. І хаця з тых часоў яе становішча непазнавальна змянілася, але ўменне быць добрай гаспадыняй, чулай і ўважлівай жонкай і маці цэнніца вельмі высока. Кожны мужчына з гонарам свярджае, што галоўны ў сям'і — гэта ён. Але ж на самой справе галава сям'і — той, на кім трымаецца сям'я, дом. А трымаецца яна ўсё ж на жанчыне.

У нас, спартсменаў, нялёгкае жыццё. Штодзённыя трэніроўкі, календарныя сустрэчы, таварыскія матчы, праца або вучоба. Дамой прыходзіш стомлены. Увага жонкі, яе разуменне некай незаўважна здымаюць гэтую стому, хаця нашы сяброўкі заняты не менш: праца, дзеці, хатнія клопаты.

Мая жонка Дзіна інжынер, яна найпершы, самы верны сябар і дарадчык нашага калектыву. Ніколі не прапусціць футбольнага матчу, які адбываецца на нашым стадыёне, хвалюецца за нас. Калі праіграем — не папракне, а наадварот — суцяшае, падбадзёрвае. Разумею, што нам вельмі прыкра ад няўдачы. А выйграем, пакажам высокае майстэрства — шчыра павіншвае кожнага. Калі каманда ў ад'ездзе, — не прапусціць ніводнага матчу, што трансліруецца па тэлевізару, ні аднаго рэпартажу.

Без жанчыны-сябра, якая б цябе разумела, нам, мужчынам, прайсці вельмі цяжка...

ЗА ПРАВА БЫЦЬ РОЎНЫМІ

У адпаведнасці з рашэннем XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН 1975 год аб'яўлены Міжнародным годам жанчыны. Прагрэсіўная жаночая грамадскасць свету ўспрыняла гэтае рашэнне як надзею на новы крок у прызнанні прынацыпу роўнасці мужчыны і жанчыны. Пакуль што ў большасці краін жанчыны адчуваюць дыскрымінацыю ў прыёме на працу і вучобу, атрымліваюць няроўную аплату за роўную з мужчынамі працу. Яны ўсё больш настойліва змагаюцца за свае правы ў грамадстве.

ФРАНЦЫЯ

Не так даўно Французская Камуністычная партыя і іншыя левыя сілы краіны прынялі агульную праграму дэмакратычных пераўтварэнняў у жыцці Францыі. Шырокае адлюстраванне ў ёй знайшлі праблемы раўнапраўя жанчын, у прыватнасці працуючых жанчын краіны. Бо пакуль што тут асабліва цяжкім з'яўляецца становішча жанчын як на вытворчасці, так і ў атрыманні прафесіі. Паводле статыстыкі Нацыянальнага інстытута дэмаграфічных даследаванняў, каля 40 працэнтаў працоўнага насельніцтва краіны складаюць жанчыны ва ўзросце ад 15 гадоў і вышэй. Сацыялаг Эвелін Сюльро сцвярджае, што большасць французжанак ужо не нараджае дзяцей пасля 30 гадоў. Яны пачынаюць новае працоўнае жыццё ва ўзросце 30—40 гадоў і жадаюць атрымаць прафесію, калі не атрымалі яе да замужжа. Хоць колькасць працуючых жанчын за апошнія гады вырасла, іх становішча значна горшае, чым мужчын. Яны з'яўляюцца ахвярамі нізкай заробтнай платы, працуюць у значна горшых умовах. «Калі мужчыну, які адсутнічае некалькі дзён на рабоце па хваробе або іншай прычыне, не папракаюць за гэта, то жанчыну, у якой захварэла дзіця і яна не выйшла на работу некалькі дзён, могуць аслабіць ад займаемай пасады, могуць аб'явіць ёй вымову, скараціць зарплату і г. д.», — пісала Ж. Калабр, супрацоў-

ніца міністэрства працы, у часопісе «Голас кадраў дзяржаўных устаноў». Нарэшце, калі стаіць пытанне аб найме на работу мужчыны або жанчыны, якія маюць аднолькавую кваліфікацыю і аднолькавы дыплом, бяруць лепш мужчыну. Жанчыну ж бяруць у тым выпадку, калі яна згодзіцца выконваць больш цяжкую работу або калі яе кваліфікацыя для дадзенай пасады вышэйшая ў параўнанні з мужчынам. Што ж датычыць зарплат, то для жанчын яна ў Францыі ў абсалютнай большасці выпадкаў за роўную працу ніжэйшая, чым у мужчын.

Сістэматычна праяўляецца дыскрымінацыя жанчыны і ў атрыманні адукацыі. Навучальныя ўстановы краіны больш прымаюць мужчын. Існуе яшчэ думка, што нават пры атрыманні прафесіі краўчыхі, закройшчыцы, вышывальшчыцы і г. д. перавагу павінны аддаваць мужчынам. У 1969 годзе дыплом майстра па вышываных спецыяльнасцях атрымалі толькі 10,7 працэнта дзяўчат, а 89,3 працэнта — юнакі.

Найбольшая частка дзяўчат набывае спецыяльнасць для работы ў гандлі і сферы абслугоўвання, і вельмі нязначная частка з іх мае доступ да атрымання сучасных тэхнічных прафесій. Яшчэ большая няроўнасць у атрыманні вышэйшай адукацыі. Дзесяць гадоў назад з 758 тых, хто закончыў вышэйшую сельскагаспадарчую навуковую ўстанову, было толькі 19 жанчын, з 158 архітэктараў — дзве жанчыны, з 206 інжынераў па будаўніцтву мастоў і дарог дыплом атрымалі толькі 3 жанчыны. У 1966 годзе дыплом інжынера атрымалі 7082 мужчыны і 311 жанчын. Вельмі марудна расла колькасць жанчын з вышэйшай адукацыяй і ў наступныя гады. Многія дзяўчаты вымушаны ісці на «Курсы прафесійнай падрыхтоўкі», арганізаваныя міжведамаснай палатай па падрыхтоўцы спецыялістаў. Моладзь, якая паступае ва ўзросце 14—15 гадоў на гэтыя курсы, знаходзіцца ў веданні таго ці іншага прадпрыемства, якое не нясе ні матэ-

Мільёны жанчын планеты яшчэ жы-
вуць у пастаяннай трывозе за тое, як
пракарміць дзяцей.

Фота ЮНЕСКО.

рыяльнай, ні маральнай адказнасці за яе навучанне.

«Гаспадар, — гаворыцца ў дакуменце, які ўрадавыя ўстановы разаслалі прадпрыемцам, — вы не будзеце звязаны ніякім кантрактам, вы можаце не выплачваць ні зарплат, ні ўзнагароды за прабыванне навучэнца на вашым прадпрыемстве на працягу 28 гадзін у тыдзень, вы можаце быць вызвалены ад вашай долі ўзносу за яго навучанне якому-небудзь рамяству, вам трэба толькі падпісаць пагадненне і ўнесці 5 франкаў (1 рубель)... Пры заканчэнні навучання вы можаце заключыць кантракт з маладым чалавекам, які зараз жа стане рэнтабельным на вашым прадпрыемстве...»

Толькі 5 франкаў, каб здабыць бясплатныя рабочыя рукі. Рэнтабельнасць забяспечана, прычым без ніякіх затрат. Такія курсы прафесійнай падрыхтоўкі з'яўляюцца «сістэмай будучага», гаварыў былы міністр нацыянальнай адукацыі Францыі Пейрэфіт.

Супраць такой «будучыні» і змагаецца Французская Камуністычная партыя. Праграма, якую выстаўляе партыя, гаварыла на XX з'ездзе французскіх камуністаў член Палітбюро ЦК ФКП Мадлен Венсан, адпавядае спадзяванням усіх працоўных жанчын. Гэта праграма роўнасці, магчымасці вучыцца, выходзіць дзяцей у дзіцячых садах, павышаць кваліфікацыю.

С. ГАЛАУКО,
загадчык кафедры Беларускага
дзяржаўнага інстытута
народнай гаспадаркі імя Куйбышава

ЗША

Негрыцянкі ў ЗША падвяргаюцца трайному прыгнёту: па-першае, таму што яны, як правіла, належаць да рабочага класа; па-другое, таму што ў іх чорны колер скуры і, нарэшце, па-трэцяе, таму што яны жанчыны.

Пра гэта гавораць лічбы, апублікаваныя бюро жанчын Міністэрства працы ЗША.

Даследаванне сярэдняй гадавой зарплат у чэрвені 1972 года дало наступныя вынікі: на першым месцы па зароботку стаяць белыя мужчыны, на другім — чорныя мужчыны, затым — белыя жанчыны і на апошнім — негрыцянкі.

У 1971 годзе беспрацоўе чорных жанчын дасягнула 10,8 працэнта, а сярод белых жанчын — 6,3 працэнта. Апрача таго, даследаванне паказала, што негрыцянкі звычайна выконваюць менш кваліфікаваную, нізкааплачваемую работу ў параўнанні з белымі жанчынамі. У 1971 годзе каля 59 працэнтаў чорных амерыканак працавалі ў сферы бытавога абслугоўвання, у прыватных гаспадарках і на фабрыках. Белых жанчын, якія працуюць у гэтай сферы, налічвалася, адпаведна, усяго 32 працэнты.

Заканадаўцы прадугледжваюць сякія-такія параграфы, накіраваныя супраць падобнай дыскрымінацыі. Але якая ад іх будзе карысць у тым свеце, дзе ўсім кіруе прыбытак і дзе грошы ператвараюць у фарс дэмакратыю і элементарныя чалавечыя правы!

Штотыднёвік «За рубежом».

Х тут клічуць чабураш-камі, і ўсе іх ведаюць, бо яны неразлучныя сяброўкі. Маленькія, з нязменнымі сваімі банцікамі, заўсёды з усмешкай. А на куртках намалюваны аблавухі Чабурашка і напісана: «Клецк — БАМ». Хлопцы вачэй не спускаюць з «чабурашак» і ведаюць, што яны з Беларусі.

Марыя Усцілка і Ала Пляшко прыехалі на будаўніцтва Байкала-Амурскай магістралі з Клецка. Сяброўкі, можна сказаць, з дня нараджэння. Раслі на вуліцы Перамогі ў ціхім беларускім гарадку, а цяпер вось куды рванулі! І гэта ў дзевятнаццаць.

Марыя працавала на заводзе камбікармоў, Ала — адміністра-тарам у гасцініцы. Ні тая, ні другая будаўнічых спецыяльнасцей не мелі. А цяпер працуюць у будаўнічай брыгадзе Сашы Нікіценкі. Брыгада ледзь не поўным саставам прыехала з Мінска і славіцца тым, што хлопцы вельмі ўжо шчыруюць на працы. Зборных брыгад тут мала, амаль усе камплектаваліся ці то ў Маскве, ці то ў Мінску, ці ў Кіеве. Алу з Марыяй ніхто не хацеў браць — нічога не ўмеюць ды і прыехалі «дзікунамі». А тут вучыцца няма калі, працаваць трэба. Толькі Саша Нікіценка пашкадаваў зямлячак, узяў падсобніцамі.

Цягаць цяжкія насілікі з раствораў і цэглай — гэта не ключы ад нумароў выдаваць. Але ніхто ніколі не бачыў «чабурашак» стомленымі. Яны ўмеюць не паказваць гэтага.

Рая Куляева таксама «чабурашка», толькі прыехала не з Клецка, а з Віцебска, дзе працавала на будоўлі. Марыя аднойчы сказала: «Я хачу ўвесь Саюз аб'ездзіць. Паглядзець і запомніць». Ала запарэчыла: «Мая мара ўжо ажыццявілася — я на самай вялікай і самай далёкай будоўлі». Вынік падвяла Рая: «Будзем тут працаваць да канца дарогі. Пры-

дзем у Камсамольск. І ўбачым, што прайшлі цераз усю карту».

Пашанцавала дзяўчатам. Тых, хто прыязджае сюды без камсамольскай пуцёўкі, без накіравання і без спецыяльнасці, часцей за ўсё адпраўляюць назад. «Як жа гэта, — абуралася «самаход» (так іх тут называюць), — у газетах пішуць, што будоўля вялікая. Значыць, людзі патрэбны!» Ім адказваюць: «Будуць патрэбны, але трэба крыху пачакаць. Зараз патрэбны спецыялісты-будаўнікі, імі і ўкамплектаваны ўдарныя камсамольскія атрады».

Шчытавыя домікі, вагончыкі, палаткі разлічаны на пэўную колькасць людзей. Колькасць механізмаў, машын, тэхнікі таксама разлічана на пэўны лік спецыялістаў. Усе разумеюць і шануюць «душы цудоўныя парывы», але сёння патрэбны цвярозы і дакладны разлік, дакладнае планаванне ва ўсім.

...Пасяджэнне камітэта камсамола будоўлі пачалося адразу ж пасля работы, а закончылася далёка за поўнач. Тут былі ўсе — і парторг будоўлі Аляксандр Антонавіч Ярмашэнка, і яе начальнік — Аляксандр Ізрайлевіч Шрайбер, і майстры, і брыгадзіры, і начальнікі ўчасткаў. Пасяджэнне камітэта камсамола нечым нагадвала планёрку, з той толькі розніцай, што на планёрках гутарылі пра вытворчыя пытанні, а тут — аб людзях.

Разбіраліся з Ліляй Ш. Ёй дзевятнаццаць. Працавала кра-наўшчыцай на вялікім заводзе. А тут, на Шыманаўскім комплексе будіндустрый — Цэнтральным БАМе, — толькі тры кра-ны. Лілю паставілі падсобніцай у брыгадзе аддзелачнікаў, цягаць раствор. Я глядзеў на дзяўчыну і не мог сабе ўявіць яе, такую кволую і маленькую, з цяжкімі насілкамі. А яна цягала. А потым узбунтавалася і сказала.

— Не магу.

Але ж няма ў Шыманаўску кранаў. Няма і ўсё

— Што будзем рабіць, Ліля?

— Я хачу працаваць, але не магу.

— Трэба, Ліля!

— Я разумею.

— Першы крап, які прыйдзе сюды, — твой.

— Дзякую.

— Ну, а як жа раствор?

— Буду цягаць.

— А можа табе лепш вярнуцца на завод?

— Не! Як жа я буду глядзець у вочы тым, хто мне паверыў, даверыў? Адсюль нікуды не паеду. У мяне пашпарт з амурскай прапіскай! Нікуды не паеду.

Тут ніхто не ўгаворвае. З чалавекам, нават калі яму ўсяго дзевятнаццаць, гутараць проста і шчыра.

Плыла цёмная амурская ноч, калі скончылася пасяджэнне камітэта камсамола. Густа аблепленыя машкой — нібы замаскіраваныя чорнай фарбай для маскіроўкі, — цымяна гарэлі лямпачкі, запаленыя ў тайзе мінчанінам Лёнем Курыленкам. Лёня тут як чараўнік, вось толькі перад гнусам таежным бяссільны.

Я спытаўся ў Лілі:

— Чаго ты, такая маленькая і кволая, прыехала сюды? Хіба табе да пары гэтыя моцныя дзяўчаты, што раствор цягаюць ды яшчэ і прытанцоўваюць?

— Праўду кажучы, я па рамантыку прыехала.

— І знайшла яе?

— Яна ёсць. Я веру ў гэта. Толькі трэба спачатку прайсці праз будзённую прозу.

І тады я зразумеў, чаму строгія камітэтчыкі паверылі Лілі і даравалі ёй «бунт».

Слова «рамантыка» я тут чуў рэдка. А калі і даводзілася чуць, то яно гучала крыху іранічна. Там, дзе робяць вялікія справы, прыгожых слоў не любяць. Не ўспамінаюць рамантыку там, дзе людзі нервова глядзяць на гадзіннік у чаканні раствору, а самазвалы, якія павінны яго прывезці, заселі ў гразі. Няма яе і тады, калі тыднямі льюць таежныя бясконцыя дажджы і не даюць працаваць. Калі вібратар адскоквае ад зямлі, як мячык: вечная мерзлата не любіць, калі яе штурмуюць. Калі дзьме вецер і кра-наўшчыца не мае права падняцца на крап.

Не ўсе могуць вытрымаць такое. Патрэбны моцныя нервы і добрая злосць.

Уся краіна будзе БАМ. Па аб'ёму, размаху работы, па працягласці магістралі няма ёй роўных. Мы даўно прывыклі да гіганцкіх лічбаў і вялікіх будоўляў. Але такіх будоўляў, як БАМ, яшчэ не было. Цяжка на-

ват уявіць сабе будаўнічую пляцоўку даўжынёй у тры тысячы дзвесце таежных кіламетраў.

І ўсё ж я згодны з Ліляй: ёсць тут сапраўдная рамантыка. Не знешнія традыцыйныя атрыбуты — кастры і палаткі, а яснае разуменне значнасці і велічы справы. Людзям, якім сёння дваццаць, даверана вельмі шмат. Кіраўнікі брыгад і майстры не намнога старэйшыя за сваіх байцоў. І ўсе вучацца. У пасёлку Будаўнік я ўбачыў, як пасля работы ўсе брыгады ішлі здаваць уступныя экзамены ў тэхнікумы і вышэйшыя навукальныя установы.

БАМ — гэта найвялікшая будоўля, дзе фарміруецца інтэрнацыянальны калектыў і ўзаемаўзбагаджаюцца прадстаўнікі больш чым сарака нацыянальнасцей. Кожны, хто прыехаў сюды з чыстым сэрцам, знойдзе тут сваё месца ў жыцці, шчасце. Вось гэта і ёсць рамантыка — бясконная рамантыка стваральнай працы.

...Калі будуць дарогу, значыць па ёй прайшлі ўжо разведвальнікі-першапраходцы. Прайшлі там, дзе нічога, апрача тайгі, не было і ўсё будзе — дарога і станцыі, гарады і заводы. Яшчэ ў гады Вялікай Айчыннай вайны, адразу ж пасля бітвы на Волзе, з арміі быў адкліканы малады разведвальнік Аляксандр Аляксеевіч Пабожы. Яму і давялося прайсці пешшу ўдоўж усёй трасы будучай Байкала-Амурскай магістралі і ўдзельнічаць у яе праектаванні. Аляксандр Аляксеевіч расказвае:

— Спачатку была лінія Камсамольск — Савецкая Гавань. Праектаванне яе пачалося адразу ж пасля Сталінградскай бітвы, а будаўніцтва закончана пасля вайны. Потым будавалі лінію Абакан — Тайшэт, затым Тайшэт — Лена (Усць-Кут). БАМ пачалася ад станцыі Тайшэт, закончыцца ў Савецкай Гавані. Першы і апошні ўчастак гэтай вялікай магістралі пабудаваны. На чарзе — асноўная частка, даўжыня якой складзе 3200 кіламетраў. Лінія БАМ — Тында злучыць БАМ з транссібірскай магістраллю. Лінія была пабудавана яшчэ да вайны, але ў 1942 годзе, калі ў краіне не хапала металу, рэйкі і маставыя фермы былі зняты для патрэб фронту.

Магістраль злучыць Лену з нізоўем Амура і ўцягне ў гаспадарчае жыццё велізарную

Будуюць дзяўчаты БАМ

тэрыторыю, якая да гэтага часу была недаступнай чалавеку. Прайшоўшы праз Сібір, Амурскую вобласць, Якуцію, дарога дасць яшчэ адзін выхад да акіяна. Пачнецца рэканструкцыя транспартных сувязей з Сахалінам, Камчаткай, Калымой, узнікне нябачаны эканамічны ўзлёт велізарнага краю з сапраўды невычарпальнымі рэсурсамі. Сёння большая частка тэрыторыі, па якой пройдзе магістраль, яшчэ глухая, мала вывучаная, практычна ненаселеная. Асобныя адкрыцці геалагаў сведчаць, што тут шмат золата, каменнага вугалю, медзі, серабра, свінцу, цынку. З будаўніцтвам Байкала-Амурскай магістралі пачнуцца распрацоўкі медзі на унікальным Удаканскім месцанараджэнні. Запасы яе невычарпальныя. Ветка на Чульман дазволіць дабрацца да Паўднёва-Якуцкага месцанараджэння вугалю, іх можна здабываць адкрытым спосабам. Магістраль дасць магчымасць для стварэння металургічнай базы ва Усходняй Сібіры, паскорыць асваенне Тунгускага вугальнага басейна.

Магістраль выкліча да жыцця велізарныя раёны. Але трэба пераадолець сур'ёзныя цяжкасці. На шляху — скалістыя берагі Байкала, Паўночнаму-скі хрыбет, хрыбет Удакан, Каларскі, Дусе-Алінь. Дзесяткі рэк, сотні рачулак, тайга, спрадвечная мерзлата. Няма ні сцежак, ні дарог, рэдкія пасёлкі прыляпіліся да берагоў рэк. Адлегласці вымяраюць не кіламетрамі, а гадзінамі пералётаў на «ЯК-40».

Па магістралі Тайшэт — Савецкая Гавань у 1982 годзе павінны пайсці паязды. Але для гэтага патрэбна тытанічная работа дзесяткаў тысяч людзей і велізарнай колькасці тэхнікі.

...Яшчэ дзве гадзіны пералёту, і «ЯК-40» прабіваецца праз тайгу і неба. Пасадка ў Тын-дзе. Быў калісьці рабочы пасёлак, такі, як і ўсюды ўдоўж магістралі, але хутка тут, на вечнай мерзлаце, у сейсмічна небяспечным поясе, будзе вялікі горад. Для яго прыдумалі ўжо імя — Паўночнаамурск.

Калі бамаўцы гавораць пра будучыя гарады, яны ўсе становяцца паэтамі. Дзіўна глядзець на векавую тайгу, адчуваць пад нагамі вечную мерзлату і выклікаць ва ўяўленні будучыя цудоўныя гарады. Але яны ўжо ёсць. Ці не так пачыналіся нашы Наваполацк і Салігорск?

За тры тыдні, праведзеныя ў паездках і палётах удоўж трасы, я атрымаў запрашэнні на 20 вяселляў. У якасці пасагу маладыя дарылі свае будучыя гарады. БАМ для дзесяткаў тысяч маладых людзей — гэта ранаца лёсу. Цяжкага і шчаслівага.

У. ЛЕВІН

Амурская вобласць — Мінск.

Канстанцыя БУЙЛО

Роднаму краю

Зямля беларуская, родная маці,
Расціла мяне ты у беднае хаце...
Ля прызбы стаялі сяброўкі-бярозкі,
Ранялі на плечы мне светлыя слёзкі,
Да сонца працягвалі тонкія вецці,
Якія май цёплаю зеленню квеціў.
Я выйшла у свет... На дарогу — праз поле,
Шукаць свайго шчасця, шукаць сваёй долі,

Жылося усяк... лепш і гораў жылося;
Як лісток, мяне вецер ад хаты адносіў
У свет невядомы, чужы, нелагодны
Шукаць сабе працы далёка ад родных...
Я працу знайшла, ды ўзікала патрэба
Убачыць блакіт беларускага неба,
Пачуць нашы песні, узысці на узгоркі,
Дзе пах ад чабору духмяны і горкі,
Дзе шум баравы — то ліхі, то пануры,
То грозны, калі разгуляецца бора,
То светлы, праніклы, патайны і чысты,
Як шум ціхай хвалі люстрана-празрыстай.
Я рыфму пачула над той самай рэчкай,
Дзе грэчка паліла ружовыя свечкі
І сэрца кранала так сумам глыбокім,
Што слёзы расілі дзявочыя шчокі.
Таму свае песні сёння я прысвячаю
Маёй Беларусі — любімаму краю.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Кветкі на руінах

Прысвячаю дзяўчатам першых
пасляваенных гадоў

Я прымаю досвітак, як дзіва,
Ён з маленькіх цудаў пачынаецца:
Я збіраю фарбаў пералівы,

Слухаю, як горад прачынаецца.
Горад мой!

Зялёныя дубровы
З паркамі тваімі парадніліся.
Ты — ад юных гальштукаў — пунсовы,
І даўно ўжо раны загіліся.

Ціха крэслаць неба над табою
Белыя сцяжынкі рэактыўныя...
Я чамусьці згадваю другое.
Памяці сцяжынкі — вельмі дзіўныя.

Колер смутку — попел чорна-шэры
Засцілаў зямлю маю згарэлую.
Я лічыла лепшаю кватэрай
Цесную каморку уцалелую.

Першыя чырвоныя цагліны —
Быццам выклік попелу халоднаму.
А над імі — яркія хусцінкі.
Мілыя дзяўчаты нашы родныя!

Нібы тыя ластаўкі й сініцы,
Усё спявалі з самай ранняй раніцы:
Першыя ў сталіцы будаўніцы,
Воінаў знявечаных выбранніцы...

Я хачу, каб не забылі людзі
Першых тых — засівераных, стомленых,
Каб у нашым Мінску — нашым цудзе
Тую мужнасць, тую славу помнілі.

Дзе ні пройдзеш па зямлі адзінай,
Ёсць сляды — вачам і сэрцу бачныя.
Помніце аб кветках на руінах,
Будзьце ім на ўсё жыццё удзячныя!

Вера ВЯРБА

«Жыві з надзеяй!» Казку лепей скласці,
Калі ў запасе вечнасці няма,
А толькі дні няўлоўныя, як шчасце,
І два крылы, як белая зіма.

Плыве ў разводдзе радасці вясновай
Мой карабель, блакітная карма.
У цішыні — запозненыя словы
І два крылы, як белая зіма.

За небакраем далеч халадзе —
Прыстанак доўгі выбега сама.
Перажывуць мяне
мая надзея
І два крылы, як белая зіма.

Любоў мая! Я свет табе пакіну
І ўсё, што хвалявала неадарма.
Хай нада мной застынуць слёзы сына
І два крылы, як белая зіма.

ПАЭТЫЧНАЯ ВЯСЁЛКА

Навошта весці гаворку
Пра веліч жывой мовы!
Вазьму яе спелую гронку,
Пачну шаптаць замовы.
Крышталнасць твайго
сумлення —

Жыцця найсвятлейшая мэта.
Хай маюць усе пакаленні
Аблічча твайго прыкметы.

Хай дзеці твае гуртам
Сеюць шчаслівыя гоні!
Хай песні на ўсю магутнасць!
Хай з цэлага свету госці!

Слабасць адну маеш —
Шчырасць да людства працы.
Умееш касіць і прасці,
Разумна маўчаць і марыць.

Мне цёпла, утульна, лёгка.
Нішто так не грэе погляд,
Як вопратка з твайго лёну,
Акраец шэрага поля.

Хай сіла ў чатыры столкі
Мае скруціць карэнні,—
Прад імем тваім толькі
Апушчуся на калені.

Вольга ІПАТАВА

Сыпце, сыпце маку на
ўзыходзе
У пакой, дзе маладыя спяць!
Хай пры самай чорнай нагодзе
Сварцы ў гэтай хаце не бываць.

Святаяннік кінце і вярбенку
Ад суроку — хай не знаць ім
зла!

Белая нявесціна сукенка
На падлогу воблакам сплыла.

Маладая — не адчуе страты.
Цёплы сон на мужавым плячы!
Кволя цяжкія зярняты
Высыпле з пантофлі, ўстаючы.

Пабяжыць па яблыкі у ранак,
У вільготны сад і цішыню,
І, узбегшы радасна на ганак,
Усміхнецца сонечнаму дню.

ЗАДАЧА здавалася проста
і даступнай, як шырокая
асфальтаваная дарога, што
вядзе з Гомеля ў вёску Урыцкае.
«Як мага больш выразных дэталей
вясельнага сясла, вясковага
каларыту», — пажадалі нам у
рэдакцыі.

Удзень высокамеханізаваная
сельскагаспадарчая вытворчасць
абступала нас з усіх бакоў.
Магутная тэхніка завяршала
на палях апошнія асеннія
работы. Дзесяткі кадраў прасіліся
ў аб'екты на вялікім жы-
вёлагадоўчым комплексе калгаса,
не толькі вялікім, але і па-
сапраўднаму прыгожым.
Эфектна гучалі словы «завод»
і «цэх» прыстасоўна да калгас-

(здымак 1). А яркія літары на
вуліцах Леніна, Ятчанка, Каму-
ністычнай, вітрыны магазінаў і
Дома быту на галоўнай вуліцы
рабілі сельскі пейзаж
Урыцкага падобным на гарад-
скі. З вокнаў сучасных добра-
ўпарадкаваных дамоў лілося
святло, прыглушанае моднымі
люстрамі і падвесамі (зды-
мак 2).

На ўчастку вуліца Ятчан-
ка — дзіцячы сад дзесьці пас-
ля шасці пачаўся ажыўлены
рух. Сорак восем мам і татаў,
закончыўшы працоўны дзень,
забіралі дзяцей з калгаснага
дзіцячага сада (здымак 4). Вы-
хавальніцы Людміла Нікіфараў-
на Бамбіза і Любоў Васільеўна
Астаповіч давалі апошнія — да

ГЭТЫ ВЯСКОВЫ КАЛАРЫТ...

най вытворчасці — у гаспадар-
цы ёсць свой камбікармавы за-
вод і цэх палімераў, які выраб-
ляе дэталі 40 назваў, выконвае
заказы некаторых гарадскіх
прадпрыемстваў.

Кожны са 150 механізатараў
і шафёраў, кожны жывёлавод,
што абслугоўвае сотні галоў
жывёлы на комплексе, усе
пяць інжынераў калгаса імя
Урыцкага, усе паляводы мелі
непасрэдня адносіны да высо-
кага ўраджаю вызначальнага
года пяцігодкі. Ён выявіўся ў
значнай лічбе — 41,8 цэнтнера
збожжа даў кожны гектар...

Мы шукалі вясковы каларыт.
А па шырокай, як у горадзе,
плошчы ішлі з поля дзяўчаты

заўтрашняй раніцы — наказы
бацькам і сваім выхаванцам.

З фельчарам Соф'яй Шапа-
равай і яе сынам Сярожам
мы пайшлі зірнуць на кватэ-
ру, дзе яны жывуць. І мусілі з
прыемнасцю пераканацца ва
ўсіх выгодах сучаснага побы-
ту вяскоўцаў (здымак 3). Ні-
чога, што адрознівала б кватэ-
ру газаваршчыка Уладзіміра
Шапарова ад гарадской, нам не
кінулася ў вочы: ёсць водапра-
вод, газ, цэнтральнае ацяплен-
не. Падзякаваўшы гаспадыні,
мы зноў выйшлі на вуліцу.

З мэтанакіраванасцю са-
праўдных гараджанак праяўля-
лі сваю вечную цікаўнасць да

Еўдакія ЛОСЬ

Цымбалы з чырвоным бантам

Цымбалы з чырвоным бантам,
дзе вы былі-хадзілі!
Каму ракаталі славу,
каго ў карагод вадзілі!
Цымбалы з чырвоным бантам
едуць, відаць, з вяселля...
Іх слухаў жаніх закаханы,
расхінаючы белы вэлюм.
Цымбалы з чырвоным бантам
казалі нявесце многа.
Што будзе яна шчаслівай,
будзе люляць малога...
Цымбалы з чырвоным бантам
ігралі усім танцорам,
І кожны скакаў, колькі хоча,
на ўцеху высокім зорам!
Хай жа гудуць-іграюць
вясельнікам і дэманстрантам,
з хаты у хату ходзяць
цымбалы з чырвоным бантам!

Данута
БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

Радзіме

Не проста даваць клятву
На вернасць табе да смерці.
Ступіць на тваю кладку,
Глынуць хмельнага смеху.

магазину сельскія жанчыны. Ва Урыцкім не так ужо мала гандлёвых прадпрыемстваў: хлебны, прадуктовы, прамтаварны, гаспадарчы, мэблевы магазіны. Але ці пад сілу сельскаму магазіну забяспечыць шырокі асартымент, скажам, кандытарскіх вырабаў?

— Што вы, — пакрыўдзілася Ася Міхайлаўна Лазавік, дырэктар абласной школы кандытараў, што працуе ва Урыцкім. — Паглядзіце, вось торт «Лясная паляна», гэта — «Вясельны», гэта фірменны карамельны кошычак. Мы даем прадукцыю 32 назваў на 20 тысяч рублёў у месяц, і ніводная гаспадыня ва Урыцкім не абыходзіцца без яе ні ў свята, ні ў будні дзень. Вось бачыце (здымак 6), тут выконваюць вясельны заказ. А булчкі пой-

дуць у сталовыя і кафэ калгаса. — Сталовыя? — перапыталі мы, робячы націск на канчатак.

— Так, ва Урыцкім адна сталовая на комплексе, другая — у школе, а побач з намі — кафэ.

Мяркуйце самі (здымак 5), наколькі сучасны інтэр'ер гэтага кафэ. Ёсць, праўда, пэўная сельскагаспадарчая стылізацыя, на наш погляд, заканамерная, бо завецца гэтае прадпрыемства «Колас».

— Чалавек трыста за дзень абслугоўваем, — удакладніў аб'ём работы загадчык кафэ Леанід Бахрах, — адразу можам прыняць 60 чалавек.

У Доме быту панавала вячэрняя баявая гатоўнасць ну-мар адзін — сустрэць кліента

ва ўсеўзбраенні. Прымераць пашытую рэч, адрамантаваць абутак, паправіць прычоску — служба выгод і прыгажосці, у адрозненне ад гарадской, ведае ў твар кожнага кліента, і гэта, калі можна так сказаць, забяспечвае выкананне кожнага заказа толькі па знаёмству...

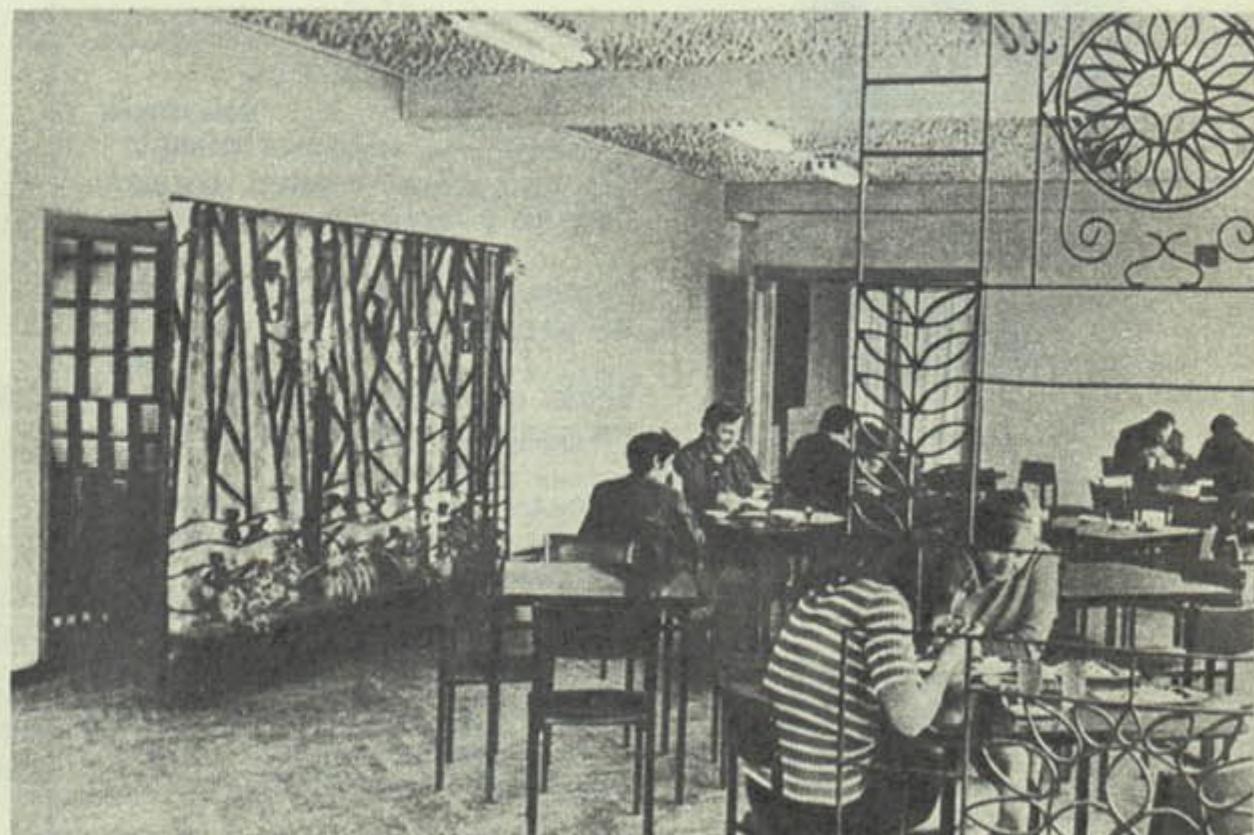
— Што ж, на ваш погляд, усё-такі характэрна для вячэрняга жыцця вашага сяла? — спыталіся мы ў старшыні сельскага Савета Віктара Ігнатавіча Крывастаенкі.

— Вячэрняга? Бадай, высокая канцэнтрацыя духоўных сіл і захапленняў на тэрыторыі Дома культуры. Пастукайцеся ў любыя дзверы Дома культуры — і вы зразумеете, што я маю на ўвазе.

За першымі дзвярыма выкладчык мясцовай музычнай школы Іна Гамзякова займалася па фартэпіяна з Наташай Пляц. За другімі — бібліятэкар Надзя Лобжа ўпісвала ў чытацкія фармуляры назвы кніг. Надзя спяшалася, бо ў вячэрні час чытачоў асабліва шмат. Яшчэ адны дзверы прыадкрылі перад намі напружаную работу эстраднага аркестра з маладой салісткай Любай Быханьковай.

— А заўтра рэпэціруе духавы. У ім занята 16 чалавек, — растлумачыў Віктар Ігнатавіч.

Вячэрнія мелодыі не перашкаджалі сканцэнтраванай рабоце тэхнічнага гуртка, які вяла на грамадскіх асновах настаўніца Любоў Васільеўна Мамічава.

вай працай старэйшых сябровак на заводах, будоўлях, у калгасах,— расказвае мінская студэнтка Юлія Дарафееўна.— Так хочацца выхаваць у сабе хоць асобныя рысачкі характару Аляксандры Калантай, Веры Харужай, Варвары Саламаха.

«Вы часта пішаце пра маці,— чытаем у пісьме настаўніцы Валянціны Рыгораўны Зялёнка з Маладзечна.— Пішыце яшчэ часцей, гэта вечная тэма. Каб усе памяталі, што маці не толькі трэба любіць, яе трэба шанаваць, берагчы. Яна адзіная ў свеце».

«Я піянер Тадэвуш Адзінец. Жыву ў вёсцы Казакі Шчучынскага раёна. Больш за ўсё люблю апавяданні пра вайну. А яшчэ пра трактарыстак. Пра Тамару Прыгарніцкую, якая напісала ў часопісе артыкул «Твой аўтограф на зямлі».

«Я родам з Украіны. Трынаццаць гадоў жыла ў Прыморскім краі, зараз— у Выбаргу Ленінградскай вобласці. Часопіс выпісваю даўно. Чытаючы яго, вывучыла беларускую мову і цяпер ведаю тры мовы— родную ўкраінскую, рускую і беларускую» (з пісьма юрыста Марыі Іосіфаўны Валынскай).

«Усе старонкі часопіса, якія раскрываюць узаемаадносіны ў сям'і, паміж закаханымі, паміж бацькамі і дзецьмі, у мяне на асобым уліку. Больш пішыце пра сям'ю»,— лічыць настаўніца Ніна Васільеўна Русаковіч з вёскі Доўгае Салігорскага раёна.

«Працую аўтакранаўшчыком у Паўладары. Сам з вёскі Усцеркі Глускага раёна. Прыехаў у Казахстан па камсамольскай пуцёўцы. Ажانیўся тут. Жонка руская. Сябры— казахі, украінцы. Атрымаем часопіс— чытаю ўголос і ў сям'і (у нас двое дзяцей), і сябрам. Родную мову не трэба забываць... Уладзімір Зубрыцкі».

«Можна не зусім сціпла, але я хачу расказаць пра сваю жонку Надзею Іванаўну, яна родам са Слуцка,— піша аператар Валгаградскага нафтаперапрацоўчага завода Генадзь Жук.— Працуе інжынерам на хімкамбінаце. Каб вы ведалі, колькі ў яе грамад за добрую работу, у тым ліку і грамадскую! Яна член КПСС. Падабаецца мне, што настойлівая. Завочна скончыла тэхналагічны тэхнікум у Мінску ў 1962 годзе, абараніла дыплом, прыляцела дадому і назаўтра нарадзіла сына. Маючы малое дзіця, паступіла ў Валгаградскі політэхнічны інстытут і паспяхова скончыла... Усё яна робіць з радасцю і дома, і на рабоце. І сям'ю ў радасці трымае».

Пісьмы, пісьмы... Добразычлівыя, зацікаўленыя, шчырыя. Каб была магчымасць, іх хацелася б цытаваць без канца. Прыемна, што вам, нашы чытачы, падабаюцца матэрыялы аб жанчынах-працаўніцах і гераінях мінулай вайны. Што палюбіліся

рубрыкі «Слова публіцыста», «Пяцігодка і мы», «На мерыдыянах Радзімы», «Мама, пачытай!». Што нашы маладыя чытачы з цікавасцю ўспрынялі клуб «Пралеска». Што ў асноўным давальняе вас дадатак да часопіса.

Але ж у кожным з вашых пісем— заўвагі, парады, прапановы. Усё гэта— цікавая праграма работы для рэдакцыі, аўтарскага актыву, усіх вас, дарагія сябры, бо толькі з вашай дапамогай рэдакцыя здолее рабіць часопіс яшчэ больш змястоўным і карысным. А вы раіце:

часцей друкуйце нарысы пра жанчын-рэвалюцыянерак; пра старых камуністак;

з нумара ў нумар пішыце пра ветэранаў мінулай вайны; больш падрабязна расказвайце пра жанчын— Героіні Сацыялістычнай Працы, перадавікоў пяцігодкі; няхай будуць больш вострымі пер'і, калі крытыкуеце недахопы;

станьце пастаянным дарадчыкам маладой сям'і; часцей расказвайце пра настаўніц, пра вясковую моладзь; больш увагі спорту, жанчынам-спартсменкам; малавата гумару, сатырычных старонак;

часцей пішыце пра каханне, вернасць і дружбу; давайце больш матэрыялаў і фотаздымкаў аб родным краі; хай будуць больш парад аб выхаванні дзяцей, аб тым, як

лепш наладзіць наш быт; больш шчырасці ў размове з чытачом, больш кампетэнтнасці;

хочацца больш ведаць пра жанчын-пісьменніц і паэтэс, часцей бачыць у часопісе іх новыя творы;

бабуля ў сям'і— хіба гэта не тэма для жаночага часопіса?

Мы так падрабязна называем вашы прапановы і пажаданні, бо спадзяемся, што самі чытачы будуць актыўнымі памочнікамі рэдакцыі ў ажыццяўленні гэтых цікавых прапаноў, што вашы пісьмы, нарысы, карэспандэнцыі дапамогуць нам рабіць часопіс цікавым для кожнага.

Вельмі актыўна адгукнуліся чытачы на пытанне анкеты: «Пра якую жанчыну вам хацелася б расказаць або прачытаць на старонках «Работніцы і сялянкі?». Названы сотні імён— і тых, пра чые справы, подзвігі, песні ведае ўся рэспубліка, і жанчын менш вядомых, але не менш слаўных сваёй працай, талентам, шчодрасцю душы. Ім мы прысвяцім у будучым многія старонкі.

У шматлікіх пісьмах ёсць прапанова даваць у часопісе каляровую ўкладку, дзе змяшчаць рэпрадукцыі карцін вядомых мастакоў, каляровыя здымкі. На жаль, рэдакцыя пакуль што не мае магчымасці рабіць гэта, але мы будзем імкнуцца палепшаць мастацкае афармленне выдання. Што ж датычыць бясплатнага дадатка да часопіса, то там вы, як і раней, знойдзеце і песню, і параду кулінара ці касметолага, і новыя фасы адзення.

«Работніцы і сялянцы» — пяцьдзесят. Кожнае ваша пісьмо пачынаецца або заканчваецца віншаваннем рэдакцыйнай калегіі, супрацоўнікаў, аўтарскага актыву часопіса.

«Мы з мужам ветэраны вайны, медроботнікі, пастаянныя чытачы часопіса. Ад усёй сям'і— а ў нас чацвёрта дзяцей, ужо дарослыя,— віншваем вас з юбілеем! Шлем камуністычнае прывітанне. К. Ф. Мікульская. Гарадскі пасёлак Баравая Харкаўскай вобласці».

«Творчых вам поспехаў, спакойнай працы і моцнага здароўя. Т. М. Борыс, работніца, г. Гродна».

«Віншую і жадаю бяскончай энергіі ў пошуках цікавага старога і цудоўнага новага. Не давайце нам старэць ні душой, ні целам. Прапагандуйце наш лепшы вопыт работы на вытворчасці, у школе і дома. Г. М. Арцюх, качагар, горад Баранавічы».

«Ад імя сваіх сябровак-даярак віншую часопіс з пяцідзецігоддзем. Часцей прыязджайце ў вёску— у нас столькі харошых жанчын. Валянціна Булыка, вёска Ачукевічы Навагрудскага раёна».

А інжынер-канструктар Полацкага нафтаперапрацоўчага завода Ірына Сямёнаўна Станкевіч прысвяціла юбілею часопіса верш. Ёсць там такія радкі:

Хоць і вырас ты вялікі,
Хоць бягуць, бягуць гады,
Будзь заўсёды ты жаданы
І заўсёды малады!

Вялікае дзякуй вам, дарагія сябры, за цёплыя словы, віншаванні, пажаданні на дарогу ў другое паўстагоддзе. Рэдакцыя, як заўсёды, зноў чакае вашых пісем і парад, будзе імкнуцца і надалей, каб часопіс уваходзіў у ваш дом як добры дарадчык і сябар, яшчэ лепш ўслаўляў савецкую жанчыну— працазітую, адважную, пашчотную.

Ваша «Работніца і сялянка»

Маладосць.

Фота В. Баранава.

УДАЧ ЖАДАЮ ТВОРЧЫХ ШМАТ НА ПЯЦЬДЗЕСЯТ ПА ПЯЦЬДЗЕСЯТ!

— Мама, што тут будзе!
— Колькі разоў кажу табе—яслі.
Мал. Я. Ганкіна.

— Не палхай-
цесь, дзеткі, я ж
ваша мама.
Мал. Я. Бусла.

— За тваё здароўе, мама!
Шмат гадоў табе жыць, мяне
карміць і паіць!
Мал. В. Салаўёва.

— Сыночак, табе ж яшчэ рана жа-
ніцца!
— Гэта мая справа!
— Ды на якія сродкі вы жыць бу-
дзеце!
— А вось гэта твая справа.
Мал. В. Салаўёва.

— Калі твой муж так
добра навучыўся хату
падмятаць?
— Калі пятнаццаць су-
так атрымаў.
Мал. З. Паўлоўскага.

На вокладцы: гэтыя радасныя жанчыны і дзяўчаты — члены
брыгады цэха № 5 Мінскай швейнай фабрыкі «Камсамолка».
Іх калектыв, якім кіруе майстар Святлана Пойлава, заняў пер-
шае месца ў спаборніцтве камсамольска-маладзёжных брыгад.
Фота У. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА.
Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ,
М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МА-
РЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела рабочага жыцця — 32-38-14, аддзела сельскага жыцця
і пісем, культуры і літаратуры, быту — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар М. У. Васілеўская.
Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 13207. Здадзена ў набор 1/X-74 г. Падп. да друку 23/X-74 г.
Ум. друк. л. 5. Ул. выд. л. 7,3. Фармат 60×90¹/₈.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 473 064 экз. Зак. 1236. Цана 15 кап.

«РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНЦЫ» — ПЯЦЬДЗЕСЯТ ГОД

Цана 15 кап.
Індэкс 74995